



**Etelä-Savon
hyvinvointialue**

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnitelma yleinen osa, julkinen

LUONNOS VERSIO 1.0

29.3.2023



Sisällysluettelo

Versionhallinta	4
Käsitteet	5
1. Johdanto	7
2. Toimintaympäristö ja hyvinvointialueen organisaatio	7
2.1 Väestö	8
2.2 Talous	8
2.3 Henkilöstö	9
2.4 Toimitilat ja palveluverkko	9
2.5 Hyvinvointialueen digitaalinen ympäristö	9
2.6 Valmiussuunnittelun ja varautumisen päätöksenteko, hallinto ja vastuut	10
3 Lainsäädäntö ja varautumisen säädösperusteet	13
4 Valmiussuunnitteluprosessi ja suunnitelman päivittäminen	15
4.1 Salassapito	15
5 Normaali- ja poikkeusolojen määritelmät	15
5.2 Valmiuden säätely	16
6 Valmiussuunnittelu Etelä-Savon hyvinvointialueella	17
6.1 Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuus	19
6.2 Häiriötilanteen hallinnan prosessi	19
6.3 Kriittisten toimintojen ja palveluiden määrittely	20
6.4 Sosiaali- ja terveystalouden varautuminen ja valmiussuunnittelu	22
6.5 Pelastustoimen varautuminen ja valmiussuunnittelu	24
6.6 Yhteistoiminta ja suunnitelmien yhteensovittaminen	25
6.7 Etelä-Savon hyvinvointialueen tuki alueen kuntien varautumiselle	26
6.8 Ympäristöterveydenhuolto	26
6.9 Etelä-Savon häiriötilannekeskus toimintamalli	26
6.10 Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus	27
6.11 VALSU-portaali	27
6.12 Huoltovarmuus ja materiaallinen varautuminen	27
6.13 Valmiuskoulutukset ja harjoitukset	28
6.14 Hyvinvointialueen varautumisen kehittämisen painopisteet	29
7 Uhka- ja riskianalyysi	29
7.1 Kansallinen riskiarvio	29
7.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon skenaariot	30



7.3 Etelä-Savon alueellinen riskiarvio.....	31
7.4 Riskien arviointi ja hallinta organisaatiossa	31
8 Hyvinvointialueen tärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen ja resurssianalyysi	33
8.1 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan	33
8.2 Hyvinvointialueen väestönsuojaaminen ja evakuointi	34
8.3 Hyvinvointialueen toimialojen toimintaedellytykset.....	36
8.3.1 Perusterveydenhuolto ja päivystys	36
8.3.2 Sairaalapalvelut	36
8.3.3 Ensihoito	37
8.3.4 Sosiaalipalvelut.....	37
8.3.5 Ikääntyneiden palvelut.....	37
8.3.6 Pelastus- ja turvallisuuspalvelut	38
8.3.7 Konsernipalvelut	38
8.3.8 Lääkkeet ja hoitotarvikkeet	38
8.3.9 Lääkintälaitteet.....	39
8.3.10 Kuvantamispalvelut.....	39
8.3.11 Laboratoriopalvelut	39
8.3.12 Materiaalihuolto ja logistiikka	39
8.3.13 Ruokahuolto.....	40
8.3.14 Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023	40
8.4 Sopimusperusteinen varautuminen	41
8.5 Kolmannen sektorin ja seurakuntien välinen yhteistyö.....	42
9 Hyvinvointialueen toiminnan turvaaminen	43
9.1 Johtaminen, johtamisjärjestelmä ja päätöksenteko	43
9.2 Tilannekuva	44
9.3 Varhaisvaroitussjärjestelmät	47
9.4 Hyvinvointialueen tilannekeskus.....	47
9.6 Hyvinvointialueen johtokeskus	48
9.7 Viestintä	48
9.7.1 Kriisiviestintä	49
9.7.2 Viranomaistiedote	50
9.7.3 Vaaratiedote	50
9.8 Henkilökunnan turvallisuuspalvelut	50
9.9 Henkilökunnan henkilövarausjärjestelyt	51



9.10 Ajoneuvojen ja kaluston varausjärjestelyt	51
10 Palautuminen häiriötilanteen jälkeen	51
11 Valmiussuunnitelman hyväksyntä, päivittäminen ja julkaisu	52
Lähteet	53
Liitteet	54

Versionhallinta

Versio	Päiväys	Tekijä	Toimenpide	Muutos
1.0	29.3	Valmiuspäällikkö Markku Pulkkinen	Luonnos	



Käsitteet

Käsite	Määritelmä
Alueellinen yhteinen varautuminen	Maakunnan alueella tehtävän varautumisen osa-alue, johon osallistuvat alueella toimivat viranomaiset, kunnat, elinkeinoelämä ja järjestöt yhdessä.
CBRNE	CBRNE tulevat englanninkielisistä sanoista chemical (kemiallinen), biological (biologinen), radiological (säteily), nuclear (ydin-) ja explosive (räjähtävä, räjähdde) aiheuttamia vaaratilanteita tai niiden väärinkäytöstä aiheutuvia vaaratilanteita. CBRNE-uhka voi olla onnettomuuteen tai tahalliseen toimintaa liittyvä uhka.
Henkilövaraaminen (VAP)	Varausmenettely, jolla työnantaja voi varaa henkilöstönsä jäseniä kriittisiin töihin myös poikkeusoloissa. Tällöin työntekijän sodan ajan tehtävä on toimia työnantajansa palveluksessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.
Huoltovarmuus	Huoltovarmuus on toiminta, jonka tarkoituksena on turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta.
Hyvinvointialue	Hyvinvointialue on kunnista ja valtiosta erillinen julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto. Hyvinvointialue tytäryhtiöineen muodostaa hyvinvointialuekonsernin. Hyvinvointialue järjestää sille lailla säädetyt tehtävät. Hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä ovat toiminnan alkaessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimenjärjestäminen.
Häiriötilanne	Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.
Jatkuvuudenhallinta	Huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle.
Kokonaisturvallisuus	Tila, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin uhkiin ja riskeihin on varauduttu. Kokonaisturvallisuus määritellään tavoitetilaksi,



	<p>jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa. Kokonaisturvallisuuden hallintaan eli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen kuuluvat uhkiin varautuminen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen. Suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, mikä tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.</p>
Poikkeusolot	<p>Valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeavaa toimivaltuuksien käyttö. Valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa toteavat maassa vallitsevat poikkeusolot.</p>
Tilannekuva	<p>Koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista. Tilannekuvaa tarvitaan päätöksenteon tueksi.</p>
Tilanneymmärrys	<p>Tilanneymmärrys, on tilanteen ja tilannetietoisuuden tulkinta kokonaisympäristössä. Tilanneymmärryksessä toimija tietää tilanteen vaikuttavuuden ja sen kehittymisen. Tilanneymmärrys vaatii näkemystä ennakoinnista ja tulevaisuudesta laaja-alaisesti huomioiden sisäisen ja ulkoisen toimintaympäristön.</p>
Valmiussuunnittelu	<p>Normaalioloissa tapahtuva varautumisen suunnittelu. Valmiuslain (1552/2011) 12 § velvoittaa viranomaiset varautumaan mm. valmiussuunnittelun avulla. Valmiussuunnitteluprosessissa selvitetään muun muassa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnassa ja tehtävissä tapahtuvat muutokset, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi.</p>
Varautuminen	<p>On toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.</p>
Varautumistoimenpiteet	<p>Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus ja harjoittelu.</p>
Väestönsuojelu	<p>Väestönsuojelu on aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.</p>



1. Johdanto

Etelä-Savon hyvinvointialueen Eloisan yksi osa kokonaisturvallisuutta on valmius- ja jatkuvuudenhallinnan suunnitelman yleinen osa. Valmiussuunnitelman tavoitteena on luoda suunnitteluperusteet hyvinvointialueen organisaation ja eri toimialojen toimimiseen normaali-, häiriö- ja onnettomuustilanteissa sekä poikkeusoloissa:

- Hyvinvointialueen toimintaperiaatteet ja -perusteet johtamisjärjestelmälle eri tilanteissa, jotta hyvinvointialueen elintärkeät toiminnot turvataan erilaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa, onnettomuustilanteissa ja poikkeusoloissa (hyvinvointialueen kriittiset toiminnot ja palvelut).
- Hyvinvointialueen suunnitteluperusteet organisaation johtamisjärjestelyille ja valmiuden säätämislle eri turvallisuustilanteissa,
- Tukee hyvinvointialueen toimialojen valmiussuunnittelua,
- Hyvinvointialue antaa tiedot alueen kunnille ja yhteistyö sidosryhmille omien suunnitelmien laatimiseksi ja yhteensovittamiseksi sekä tukee alueen kuntia valmiussuunnittelun osalta.

Hyvinvointialueen yleisen osan valmiussuunnitelma ei korvaa toimialakohtaisia valmiussuunnitelmia, eikä se yllä toimialojen ja niiden palvelualueiden sekä tulosalueiden yksilöityihin valmiussuunnitelmiin.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalveluiden sekä pelastustoimen on huomioitava valmiussuunnittelussa toimialakohtainen lainsäädäntö ja ohjaus.

Etelä-Savon hyvinvointialueen toimipisteitä uhkaavien häiriötilanteiden toimintaohjeet (esim. tulipalo, ICT-, vesi-, sähkö-, lämpöhäiriöt sekä muut äkilliset sisäiset ja ulkoiset vaarat) on esitetty kiinteistö- ja yksikkökohtaisissa pelastus- ja turvallisuussuunnitelmissa.

Etelä-Savon hyvinvointialue on päättynyt sisäisen ja riskienhallinnan ohjeesta (Liite 15). Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia/suunnitelma liitetään tämän valmiussuunnitelman liitteeksi (Liite 16). Hyvinvointialueen yksi tärkeä osa valmiussuunnittelua on digitaalisen turvallisuuden varmistaminen ja tätä varten on valmisteltu Etelä-Savon hyvinvointialueelle tietosuoja- ja tietoturvapoliittikka (Liite 17). Sosiaali- ja terveystalveluiden valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelman ohjaavassa ohjeessa on todettu, että varautuminen, toiminnan jatkuvuudenhallinta ja kehittäminen ovat jatkuva prosessi, jonka aikajänne on useita vuosia.

2. Toimintaympäristö ja hyvinvointialueen organisaatio

Etelä-Savon hyvinvointialue on aloittanut toimintansa 1.1.2023. Hyvinvointialue vastaa tämän jälkeen sosiaali- ja terveystalveluiden sekä pelastustoimen järjestämisestä Etelä-Savon 12 kunnan alueella: Enonkoski, Hirvensalmi, Juva, Kangasniemi, Mikkeli, Mäntyharju, Pertunmaa, Pieksämäki, Puumala, Rantasalmi, Savonlinna, Sulkava. Etelä-Savon pinta-ala on 17 100 km², josta maapinta-ala on 12 650 km² ja 10,38 asukasta/km². Etelä-Savo on pinta-alaltaan suuri, mutta harvaan asuttu maakunta.

Väestö- ja henkilöstöpohjaltaan Etelä-Savon hyvinvointialueella on 130 480 asukasta ja 7900 työntekijää. Nykyiset palvelut ja palvelupisteet säilyvät vuonna 2023 pääosin ennallaan. Hoito- ja asiakassuhteet eivät muutu, vaikka asiointikanavat ja yhteystiedot muuttuvat.

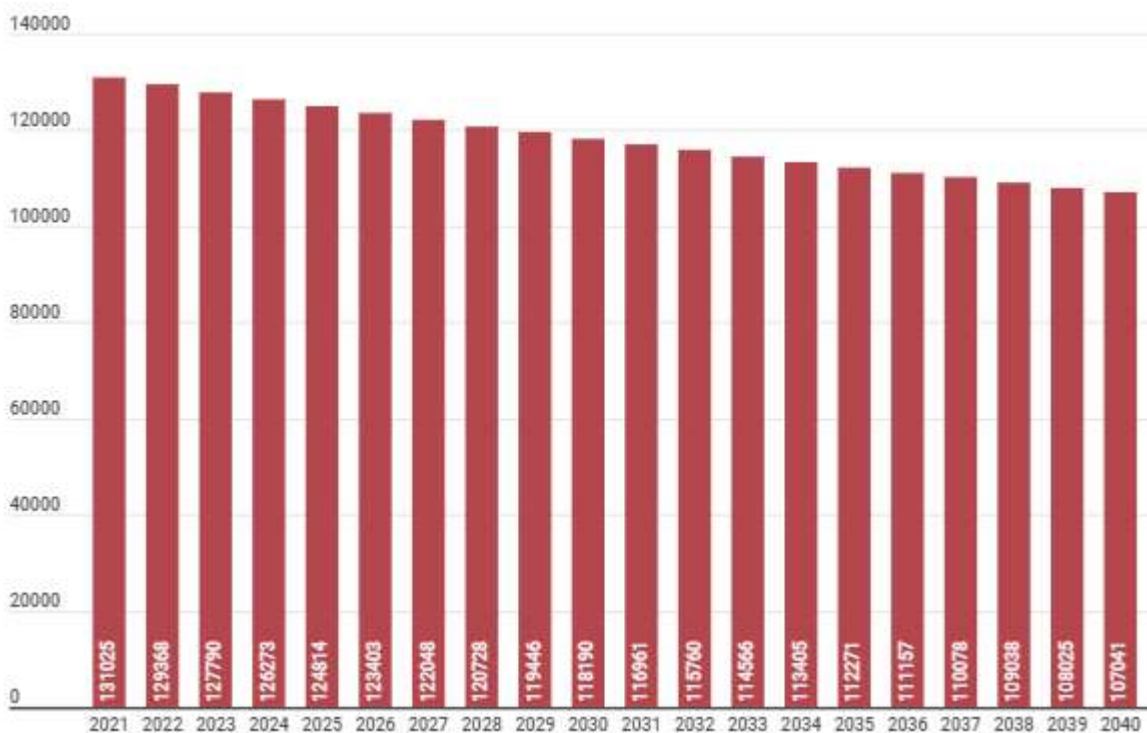


2.1 Väestö

Etelä-Savon on väestöpohjaltaan Suomen ikääntynein ja nuorten ikäluokat ovat pienet ja lisäksi on vähenevä väestö. Koko maahan verrattuna Etelä-Savossa on keskimääräistä enemmän yli 60-vuotiaita. Vuonna 2020 Etelä-Savossa oli 53 321 yli 60-vuotiasta, mikä on 40,2 prosenttia koko Etelä-Savon väestöstä. Koko maan kohdalla vastaava osuus on 29,2 prosenttia. Vanhuspainotteinen ikärakenne vaikuttaa alueen huoltosuhteeseen. Etelä-Savossa on myös keskimääräistä vähemmän korkeasti koulutettuja, ja työpaikoista keskimääräistä selvästi suurempi osuus on alkutuotannossa.

Maakunnassa on myös paljon vapaa-ajan asutusta ja suuri kausiväestön osuus. Alueella on noin 46 600 loma-asuntoa ja suhteessa väkilukuun se on eniten Suomessa. Etelä-Savossa on noin 35,4 kesämökkiä 100 asukasta kohti. Kausiväestön osuus on myös Etelä-Savossa suuri. Kesäasukkaita suhteessa pysyvään asukasväestöön on myös Suomen eniten.

Etelä-Savon asukasluvun ennustetaan vähenevän seuraavan 10 vuoden aikana lähes saman verran, kuin edellisellä kymmenvuotisjaksolla, noin 13 500 henkilön verran. Erityisesti alle 75-vuotiaiden osuus väestöstä vähenee alueella. Kuvassa 1 on kuvattu tilastokeskuksen väestöennusteen kehittyminen Etelä-Savossa.



KUVA 1. Etelä-Savon väestöennuste vuoteen 2040

2.2 Talous

Etelä-Savon hyvinvointialueen budjetti vuodelle 2023 on 854 miljoonaa euroa. Talouden lähtötilanne on monilta osin haastava, sillä arvioitu rahoitusvajae on vuonna 2023 noin 35 miljoonaa euroa ja sen arvioidaan palvelutarpeen kasvun vuoksi vielä kasvavan tulevaisuudessa. Korkea kustannusten kasvu ja korkea inflaatio vaikeuttavat taloussuunnittelua, eikä rahoitusvarauksissa ole voitu vielä täysmääräisesti huomioida



palkkaratkaisua, palkkaharmonisointia tai lakimuutosta henkilömitoituksesta ja hoitotakuusta. Lisäksi hyvinvointialueen ICT- ja rakennusinvestointien tarpeet ovat rahoitusmahdollisuuksia suuremmat.

2.3 Henkilöstö

Hyvinvointialueella työskentelee noin 7 900 työntekijää, ja se on Etelä-Savon suurin työnantaja. Hyvinvointialueelle on siirtynyt kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö ja Etelä-Savon pelastuslaitoksen henkilöstö sekä osa kuntien tukipalvelutehtävissä työskentelevistä työntekijöistä.

Osaavan henkilöstön saatavuus ja riittävyys ovat merkittävin haaste hyvinvointialueen palveluiden turvaamiselle ja jatkuvuudelle. Henkilöstön pysyvyys on palveluiden saatavuuden ja laadun perusta. Etelä-Savon hyvinvointialueella on henkilöstöpulaa lähes kaikilla toimialoilla etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon ja ikääntyvien palveluiden työntekijöistä sekä pelastajista. Henkilöstön saatavuus ja rekrytointivaikeuksien arvioidaan kasvavan lähivuosina palvelutarpeen kasvun ja nykyisen henkilöstön eläköitymisen myötä.

2.4 Toimitilat ja palveluverkko

Hyvinvointialueen palveluja tuotetaan aluksi pääosin kuntien nykyisissä toimipisteissä. Hyvinvointialue vuokraa kunnilta niiden omistamat sote- ja pelastuspalvelujen kiinteistöt. Sairaanhoidopiirien kiinteistöt siirtyvät hyvinvointialueen omistukseen. Osana hyvinvointialueen toimitilaohjelmaa rakentuu myös tilaverkko, joka määrittelee tilojen käyttötarkoituksen ja sijainnin.

Palveluverkon suunnittelu on osa palveluiden strategista johtamista. Osana palvelustrategian toimeenpanoa laaditaan palvelutuotannosuunnitelma vuosille 2023-2025. Suunnittelun lähtökohtana on nykytilan arviointi ja kuvaus, joka pohjautuu ajantasaiseen ja arvioituun väestönkehityssuunnitteluun.

Pelastustoimen palveluverkko perustuu riskianalyysiin ja riskialuejakoon. Riskianalyysi rakentuu asukastiheyden, rakennuskannan ja liikennevirtojen mukaisesti, huomioiden toteutuneet onnettomuudet. Pelastustoimen palveluverkko kattaa koko Etelä-Savon, ja sen tehokkuutta on tarkasteltu alueellisen pelastustoimen aikakautena 2003-2022.

2.5 Hyvinvointialueen digitaalinen ympäristö

Etelä-Savon hyvinvointialueen digitaalinen ympäristö on muodostunut kolmen kuntayhtymän, Etelä-Savon pelastuslaitoksen ja 12 kunnan järjestelmistä. Tietojärjestelmien kokonaisuus on hajanainen ja keskitetty ohjaus hankintoihin on aiemmin puuttunut. Etelä-Savon ja Itä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymät ovat tehneet yhteistyötä perustietotekniikassa ja tietoliikenteessä, ja näiden osalta lähtötilanne on yhtenäisempi.

Digitaalisten palveluiden ja teknologian kehityksen myötä digitaalisen ympäristön uhkakuvat ovat lähitulevaisuudessa kasvamassa suurimmaksi turvallisuushaasteeksi. Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi hyödyntää palvelutuotannossaan yhä enemmän verkkopohjaisia toimintoja ja sen toiminnot digitaalistuvat kovaa vauhtia, jolloin digitaalisen turvallisuuden tehtävä on turvata ja hallita hyvinvointialueen sähköistä digitaalisuuden toimintaympäristöä, dataa sekä sietää verkossa piileviä uhkia. Toimivalla ja hyvin suunnitellulla hyvinvointialueen tietosuoja- ja tietoturvaliiketoimilla sekä toimintamalleilla pystytään



rakentamaan toimiva digitaalisen turvallisuuden toimintaympäristö, jolla on merkittävä osa organisaation kokonaisturvallisuutta.

Hyvinvointialueen toiminnassa merkittävä osa on jatkuvuuden varmistamista kaikkina vuorokaudenaikana. Kriittisten palveluiden ja toimintojen jatkuvuutta turvataan vikasietoisilla järjestelmäratkaisulla, toipumissuunnitelmilla, vaihtoehtoisilla toimintamalleilla järjestelmäkatkojen aikana sekä säännöllisellä harjoittelulla.

2.6 Valmiussuunnittelun ja varautumisen päätöksenteko, hallinto ja vastuut

Etelä-Savon hyvinvointialuetta johtavat aluevaltuusto, aluehallitus ja aluehallituksen alaisuudessa toimiva hyvinvointialuejohtaja. Aluevaltuusto vastaa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestämisestä ja palvelutuotannon ohjaamisesta. Hyvinvointialueen johtaminen perustuu hyvinvointialuestrategiaan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategiaan, pelastustoimen palvelutasopäätökseen, talousarvioon ja -suunnitelmaan, muihin aluevaltuuston päätöksiin sekä hyvän hallinnon ja johtamistavan periaatteisiin. Etelä-Savon hyvinvointialueen hallintosäännössä (2023) varautumisen, valmiussuunnittelun ja kokonaisturvallisuuden näkökulma nousee esille poikkihallinnollisesti läpileikkaavana. Valmiussuunnittelun ja varautumisen vastuut on esitetty taulukossa 1.

Valmiuslainsäädäntö ja toimialakohtainen lainsäädäntö on huomioitu Etelä-Savon hyvinvointialueen hallintosäännössä siten, että varautumisen vastuut ovat selkeitä ja kohdentuvat toimivaltaisen viranomaisen sosiaali-, terveys-, ikääntyneiden- tai pelastusviranomaisen toimialalle. Viides toimiala Etelä-Savon hyvinvointialueella on konsernipalvelut, jossa on palvelutuotannon - ja johtamisen tukipalvelut.

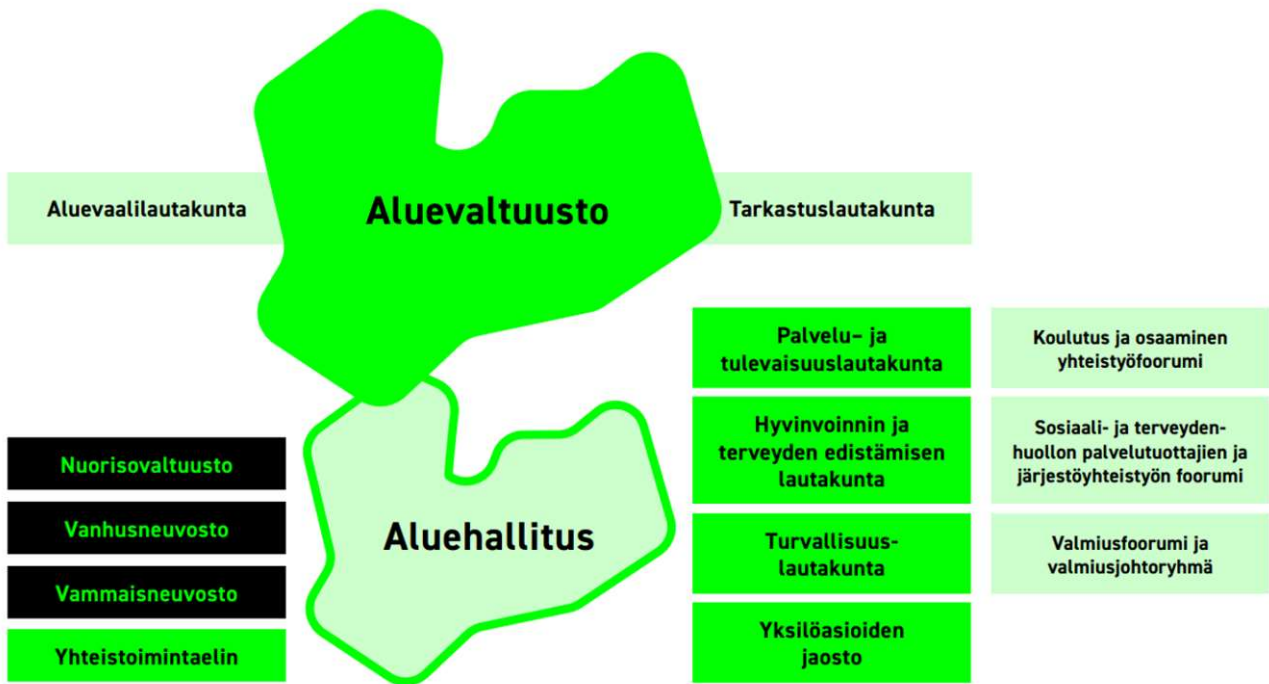
Aluevaltuusto	<ul style="list-style-type: none"> • päättää kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista
Aluehallitus	<ul style="list-style-type: none"> • vastaa hyvinvointialueen kokonaisturvallisuudesta ja varautumisesta yhteistyössä alueen kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa, • päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti ottaen huomioon sopimuksellisen varautumisen, • päättää kokonaisturvallisuuden järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti, • valvoo, että turvallisuus- ja varautumisjärjestelyt toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti, • antaa osana sisäisen valvonnan raportointia toimintakertomuksessa tiedot turvallisuus- ja varautumisjärjestelyistä, keskeisistä, johtopäätöksistä sekä myös selvityksen merkittävimmistä turvallisuuteen ja varautumiseen liittyvistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä.
Turvallisuuslautakunta	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa, arvioi ja raportoi aluehallitukselle hyvinvointialueen turvallisuus- ja varautumisjärjestelyjen toteuttamisesta, • seuraa ja arvioi pelastuspalveluiden lainmukaisuutta, vaikuttavuutta, palvelutason toteutumista sekä raportoi asiasta aluehallitukselle vuosittain,



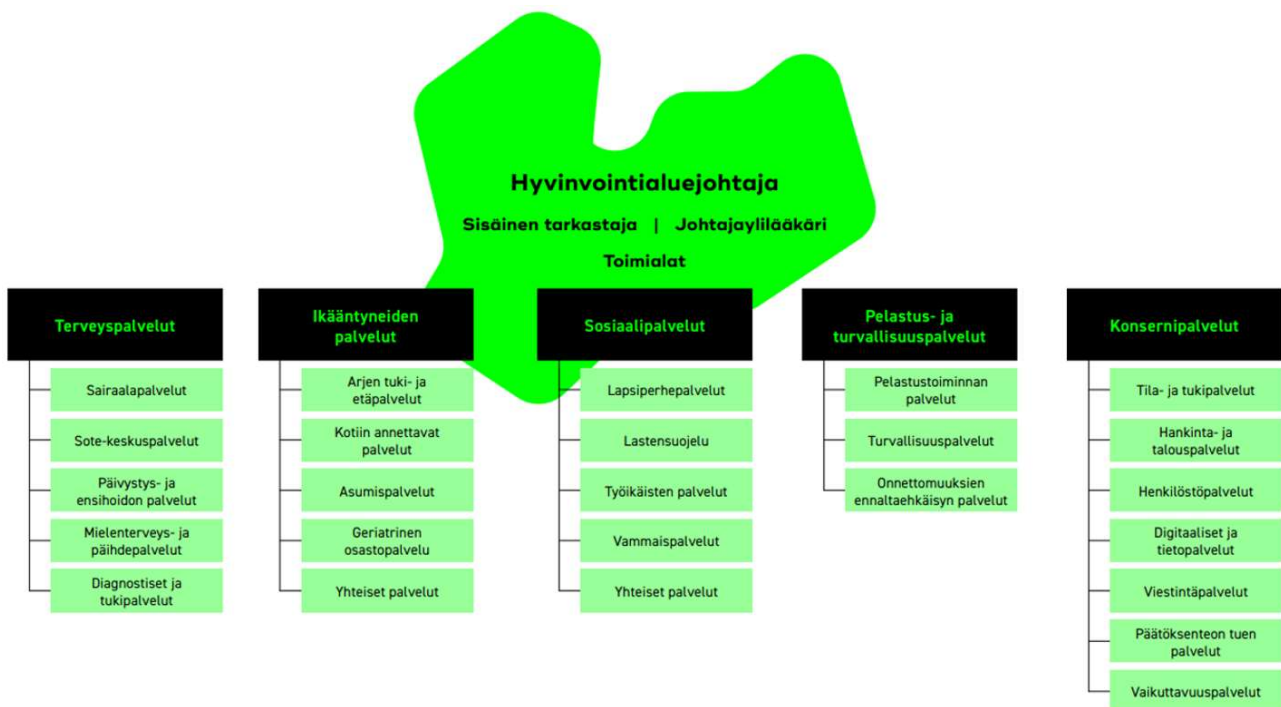
	<ul style="list-style-type: none"> • tekee esitykset pelastustoimen ja ensihoidon palvelutasopäätöksistä.
Hyvinvointialuejohtaja	<ul style="list-style-type: none"> • vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja johtaa sekä kehittää toimintaa aluehallituksen alaisuudessa, • vastaa, että riskienhallinta, sisäinen valvonta ja varautuminen on asianmukaisesti järjestetty.
Toimialajohtajat	<ul style="list-style-type: none"> • vastaavat toimialueensa toiminnasta ja taloudesta sekä johtavat ja kehittävät toimintaa aluehallituksen/jaoston/lautakuntien ja hyvinvointialuejohtajan alaisuudessa, • vastaa toimialansa riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan (omavalvonta), varautumisen ja valmiussuunnittelun sekä sopimushallinnan toteutumisen toimeenpanosta.
Johtava ylilääkäri	<ul style="list-style-type: none"> • vastaa valmius- ja varautumissuunnittelusta terveydenhuollon osalta ja sen yhteensovittamisesta yhteistyöalueella sekä terveydenhuollon tilannekuvan ylläpitämisestä hyvinvointialueella.
Palvelualuejohtajat ja -päälliköt	<ul style="list-style-type: none"> • johtaa palvelualueensa toimintaa ja vastaa sen toiminnasta ja taloudesta • vastaa osaltaan riskien arvioinnista, tunnistamisesta ja toimenpiteiden toteutuksesta mukaan lukien varautuminen.
Esihenkilöt	<ul style="list-style-type: none"> • vastaa osaltaan riskien arvioinnista, tunnistamisesta ja toimenpiteiden toteutuksesta (mukaan lukien varautuminen) ja toimivuudesta omien yksiköiden osalta hyvinvointialueen periaatteiden, sopimusten, ohjeiden ja linjattujen käytäntöjen mukaisesti.
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa turvallisuuteen, varautumiseen, valmiuteen ja riskienhallintaan liittyviä organisaation ohjeita, sopimuksia ja käytäntöjä.

TAULUKKO 1. Varautumisen ja valmiussuunnittelun vastuut

Toimielinrakenteeseen kuuluvat aluevaltuusto, aluehallitus, jaostot ja lautakunnat. Aluehallitus vastaa hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden järjestämisestä, hallinnasta ja varautumisesta. Hyvinvointialueen aluehallitus vastaa valmiussuunnitelmilla, että hyvinvointialueen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Aluehallitus huolehtii lisäksi sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä. Hyvinvointialueen keskeinen tehtävä on palveluiden järjestäjänä palveluiden ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja häiriötilanteista toipuminen. Kuvissa 2 ja 3 on kuvattu hyvinvointialueen toimielimet ja organisaatiokaavio. Poliittisen päätöksenteon vastuut ja poliittisten toimijoiden keskinäinen työnjako varautumiseen ja kokonaisturvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä määritellään tarkemmin hyvinvointialueen hallintosäännössä (Liite 2).



KUVA 2. Etelä-Savon hyvinvointialueen toimielimet



KUVA 3. Etelä-Savon hyvinvointialueen organisaatio



3 Lainsäädäntö ja varautumisen säädöspäerusteet

Valmiuslain (2011/1552) 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Etelä-Savon hyvinvointialueen tulee hyvinvointialueiden järjestämislain (2021/612) 50 §:n mukaan varautua ennakkoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä yhteistyössä alueensa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueensa hyvinvointialueiden kanssa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta. Valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus antaa yksityiskohtaisempia säännöksiä häiriötilanteisiin varautumisen sisällöstä 1.1.2023 alkaen. Organisaatio toimii yhteistyössä kuntien, valtionorganisaatioiden, elinkeinoelämän, vapaaehtoisten ja kolmannen sektorin kanssa niin normaaliaikana kuin poikkeusoloissakin suoriutuakseen tehtävästään. Hyvinvointialueen on huolehdittava myös vaaranalaisilta alueilta siirretyn väestön turvallisuudesta ja toimialoittain lainsäädännön mukaisista tehtävistä.

Pelastuslain (2011/379) 46–47 §:ssä säädetään valtion ja kunnan viranomaisten, laitosten ja liikelaitosten velvollisuudesta osallistua pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa niin, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Pelastuslaitoksen tulee laatia suunnitelmat, jotka koskevat alueen pelastustoimen onnettomuuksien pelastustoimintaa ja sen johtamista. Lisäksi pelastuslain 65 § velvoittaa hyvinvointialueorganisaation toimialoja varautumaan väestönsuojeluun laatimalla tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta. Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta.

Keskeisiä hyvinvointialueen valmiussuunnittelua koskevat lait ja säädöspäeruste:

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen

- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(/2021/612\)](#)
- [Laki pelastustoimen järjestämisestä \(2021/613\)](#)

Voimaantulo ja toimeenpano

- [Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantuloa \(2021/616\)](#)

Maakunta- ja hyvinvointialuejako

- [Laki hyvinvointialueesta \(2021/611\)](#)
- [Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki \(2021/614\)](#)

Maakuntien hallinnon ja talouden järjestäminen

- [Laki hallintolain muuttamisesta \(/2021/637\)](#)



- [Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain muuttamisesta \(2021/711\)](#)

Maakuntien rahoitus

- [Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta \(2021/617\)](#)
- [Laki tuloverolain muuttamisesta \(2021/619\)](#)

Kuntien valtionosuusjärjestelmän muuttaminen

- [Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta \(2021/618\)](#)

Poikkeusolot

- [Valmiuslaki \(2011/1552\)](#)

Muita keskeisiä hyvinvointialueen valmiussuunnittelua koskevia säädöksiä:

- Pelastuslaki 2011/379
- Asetus pelastustoimesta 2011/407
- Asetus pelastustoimen suunnitelmista 2018/1363
- Asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteissa 2023/308
- Laki huoltovarmuuden turvaamisesta 1992/1390
- Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 1048/2018
- Puolustustilalaki 1991/1083
- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301
- Terveystilalaki 2010/1326
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612
- Laki hyvinvointialueesta 2021/611
- Tartuntatautilaki 2016/1227

Valmiussuunnitelman koostamista ohjaavana ja tukevana materiaalina on käytetty seuraavia dokumentteja:

- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017
- Sisäisen turvallisuuden strategia, Valtioneuvoston periaatepäätös 5.10.2017
- Valtioneuvoston puolustusselonteko, Valtioneuvoston julkaisu 2021:78
- Valmiussuunnittelu pelastuslaitoksissa, SM 2007
- Kansallinen terrorismintorjunnan strategia 2018–2021
- Sisäministeriön CBRNE- strategia 2017
- Suomen kyberturvallisuusstrategia 2019
- Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, Valtioneuvoston julkaisu 2021:48
- Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta, Valtioneuvoston julkaisu 2022:18
- Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko, Valtioneuvoston julkaisu 2022:59
- Kansallinen riskiarvio 2023, Sisäministeriön julkaisu 2023:4
- Etelä-Savon alueellinen riskiarvio 2023
- Etelä-Savon pelastustoimen palvelutasopäätös vuosille 2021–2023

4 Valmiussuunnitteluprosessi ja suunnitelman päivittäminen

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnitelmaa ja sen liitteitä päivitetään vuoden 2023-2024 aikana. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on ohjannut valmiussuunnitelmat tehtäväksi kansallisesti yhtenevällä tavalla ja yksityiskohtaisempi sisällöllinen ohjaus tapahtuu käytännössä yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden kautta. Valmiussuunnitelmakokonaisuus on ohjattu tallennettavaksi vuoden 2024 loppuun mennessä VALSU.fi-portaaliin. VALSU.fi-portaalin käyttö on rajoitettua ja edellyttää käyttäjiltään vahvan tunnistautumisen. Portaalin tietoturvasäilytys sallii asiakirjojen tallennuksen, joiden turvallisuusluokaksi on merkitty ”TL IV (Käyttö rajoitettu).

4.1 Salassapito

Tämän valmiussuunnitelman yleisen osan tekstiosa on julkinen asiakirja, mutta sen liitteet ja muut osat liitteineen sekä toimialojen valmiussuunnitelmat ja niiden liitteet ovat salassa pidettäviä. Asiakirjojen salassapito perustuu lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (1999/621), 24 §, (KHO 2017/3819), joka määrittelee valmiussuunnitelmat salassa pidettävien asiakirjojen piiriin. Valmiussuunnitelman salaiseksi määritellyt osat ja liitteet merkitään ” TL IV, Käyttö rajoitettu” merkinnällä.

5 Normaali- ja poikkeusolojen määritelmät

Hyvinvointialueen toimialojen on varauduttava suoriutumaan niille kuuluvista tehtävistä kaikissa tilanteissa. Näitä tilanteita luokitellaan sen mukaisesti, miten suuren tai vakavan uhan arvioidaan kulloinkin olevan. Turvallisuustilanteet jaetaan yleensä kolmeen luokkaan: normaaliolot, häiriötilanne ja poikkeusolot. Varautuminen eri turvallisuustilanteisiin perustuu normaaliolojen järjestelyiden varaan. Viranomaiset, jotka vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävistä normaalioloissa, vastaavat niistä myös häiriö- ja poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen työntekijät toimivat omassa tehtävässään niin normaali kuin poikkeusoloissa pois lukien henkilöt, jotka siirtyvät poikkeusoloissa Puolustusvoimien palvelukseen.

Normaalioloiksi kutsutaan tilannetta, jossa esiintyviä uhkia voidaan ehkäistä ja torjua viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin ja resurssein.

Häiriötilanteella tarkoitetaan uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin. Häiriötilanteita ovat esimerkiksi vakavat luonnononnettomuudet, kuten myrskytuhot ja vedenpinnan äkillinen nousu. On olemassa myös ihmisen toiminnasta aiheutuvia häiriötilanteita, kuten mellakka ja terrorismi.

Poikkeusolot tarkoittavat valmiuslaissa tarkoitettua yhteiskunnan tilaa, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Valtioneuvosto voi asetuksella (käyttöönottoasetus) säätää valmiuslain II osan säännösten soveltamisen aloittamisesta.



Poikkeusoloja valmiuslain (2011/1552), 3 §) mukaan ovat:

1. Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila;
2. Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;
3. väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;
4. erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila; sekä
5. vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

5.2 Valmiuden säätely

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiutta säädetään neliportaisesti. Valmiuden säätelyyn liittyvät tarkennukset ja yhteensovittaminen tehdään vuoden 2023 aikana.

Valmiuden säätelyllä kohotetaan tai alennetaan hyvinvointialueen valmiutta normaalioloissa, eri häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen tulee omalla alueellaan ohjata ja varmistaa, että paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten kyvykkyyksien käytöstä, työnjaosta ja valmiuden säätelyyn liittyvästä porrastuksesta (perusvalmius, tehostettu seuranta, tehostettu valmius ja täysvalmius) sovitaan osana valmiussuunnittelua. Valmiuden säätelyllä pyritään vastaamaan kunkin häiriötilanteen vaatimiin tarpeisiin. Kuvassa 4 on esitetty Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiuden säätämisen tasot.

Perusvalmius	Tehostettu seuranta	Tehostettu valmius	Täysvalmius
<ul style="list-style-type: none"> • Normaali-tilanne ja valmius • Aktiivinen ESVA-TIKE 24/7/365 (sote-pela) • Tarvittaessa käynnistetään tehostettu seuranta 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiivinen tilanteen seuranta • Valmistautuminen valmiuden kohottamiseen • Tiivistetään tilannekuvan keräämistä • Ilmoitus johtoryhmälle • Tilanapäiväkirja merkintä • Yhteistyö laajoissa tilanteissa ISTIKE (pela) ja ISSOTE (valmiuskeskus) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tehostettu tilannekuva • ESHA turvallisuus- ja häiriötilannevalmiusjohtoryhmälle tieto tehostetusta valmiudesta • Lisähenkilöresurssien ennakkohälytykset • Tilanapäiväkirjan avaus • Tehostetun valmiuden suunnitelmat ja ohjeet käyttöön • Ilmoitus kunnan johtoryhmälle • Ennako ilmoitus VAPEPA:lle, jos tilanne sen vaatii • Viestintäyksikön ja muiden tukipalveluiden aktivointi • Tehostettu viestintä 	<ul style="list-style-type: none"> • ESHA turvallisuus- ja häiriötilannevalmiusryhmä kokoontuu säännöllisesti • Perustetaan Pel-Joke (P31 tai nimelyn pelastustoiminnan johtajan päätöksellä) • Perustetaan tarvittaessa ESHA JOKE (sote-pela-muut toimijat) • Täysvalmiussuunnitelmien käyttöönotto • Lisäresurssien turvaaminen ja ei kriittisten toimintojen priorisointi kriittisiin toimintoihin <ul style="list-style-type: none"> • Virkatyön priorisointi • Häätötyö • Virka-apu toiset HA:t, muut viranomaiset • Yhteisen tilanapäiväkirjan ylläpito Tilannekuva <ul style="list-style-type: none"> • ESHA TIKI, ESHA JOKE • ISTIKE (pela) ja ISSOTE valmiuskeskus • Tiivis yhteistyö tapahtumakunnan tai- kuntien kanssa, muut viranomaiset, järjestöt, elinkeinoelämän kanssa, • Kunnan/ kuntien häiriötilannekeskukset käyttöönotto • Tehostettu kriisiviestintä yhdessä muiden toimijoiden kanssa
<p>Valmiuden säätelyistä päättää hyvinvointialuetta koskevien häiriötilanteiden osalta hyvinvointialuejohtaja tai johtoryhmä</p> <p>Pelastustoiminnan johtajan toimivaltaan kuuluvien onnettomuus- ja häiriötilanteiden aikaisten valmiuden nostosta päättää pelastustoimen johtaja</p> <p>Valmiuden nostokäsä voi tulla myös puolustusvoimilta</p>			

KUVA 4. Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiuden säätelyn tasot



Perusvalmius tarkoittaa määräysten mukaista suunnitelmavalmiutta, toiminnallisia valmiuksia sekä ennakkojärjestelyjä erityistilanteita ja poikkeusoloja varten. Useimmat normaaliolojen häiriötilanteet hoidetaan perusvalmiudessa. Perusvalmiuden aikana varautumistoimenpiteet on suoritettuna valmiussuunnitelmien mukaisesti ja kriisiviestinnän valmiudet on luotu.

Tehostettu seuranta tarkoittaa, että mahdollinen häiriötilanne on huomioitu ja aloitetaan tilanteen aktiivinen seuranta sekä valmistaudutaan tarvittaessa valmiuden kohottamiseen. Tehostettuun seurantaan kuuluvat häiriötilanteen kehityskulun arviointi ja toimintaympäristön seuranta (hiljaiset signaalit, ennakointi) sekä tilanapäiväkirjan avaus ja merkinnät. Tehostettuun seurantaan kuuluu tiivistetty tilannekuvan kerääminen.

Tehostettu valmius tarkoittaa siirtymistä häiriötilanteeseen esimerkiksi tilanteet, joissa akuutisti hoitoa tai psykososiaalista tukea tarvitsevien määrä on huomattavan suuri, eikä tilanne ole hallittavissa perusvalmiuden resursseilla (suuronnettomuus). Toiminta tehostetussa valmiudessa perustuu normaaliajan lainsäädäntöön. Tehostetussa valmiudessa otetaan käyttöön tehostetun valmiuden suunnitelmat, toimintaohjeet, toimintakapasiteettia ja sairaansijamäärää kohotetaan perusvalmiudesta ja ne otetaan käyttöön toimialoittain, jota valmiuden nosto tai häiriötilanne koskettaa.

Täysvalmius tarkoittaa vakavaa häiriötilannetta tai poikkeusoloja. Viranomaisilla on valmiuslain nojalla oikeus määrätä, mitkä tehtävät väistyvät ja mihin voimavarat sekä resurssit suunnataan. Täysvalmiudessa otetaan kaikki mahdolliset lisäresurssit käyttöön. Täysvalmiuden toimintaohjeet ja suunnitelmat otetaan käyttöön ja siirtymistoimenpiteet aloitetaan välittömästi siten, että täysvalmius saavutetaan viiden vuorokauden kuluessa annetusta käskystä. Toimintakapasiteetti ja sairaansijamäärä kohotetaan tehostetusta valmiudesta.

6 Valmiussuunnittelu Etelä-Savon hyvinvointialueella

Varautumisella tarkoitetaan sitä, että varmistetaan organisaation kyky hoitaa sille kuuluvat tehtävät mahdollisimman häiriöttömästi ja huolehtimaan mahdollisista uusista, tavanomaisesta poikkeavista tehtävistä kaikissa tilanteissa. Varautumisen tavoitteena on ehkäistä onnettomuuksia ja häiriötilanteita, valmistautua toimimaan niiden uhatessa ja edesauttaa niistä toipumista. Varautuminen on toimintojen kokonaisuus, joka koostuu muun muassa valmiussuunnittelusta, jatkuvuudenhallinnasta, tarvittavien yhteistoimintasopimusten laatimisesta, materiaalin ja kaluston hankkimisesta, henkilöstön kouluttamisesta ja harjoituksista.

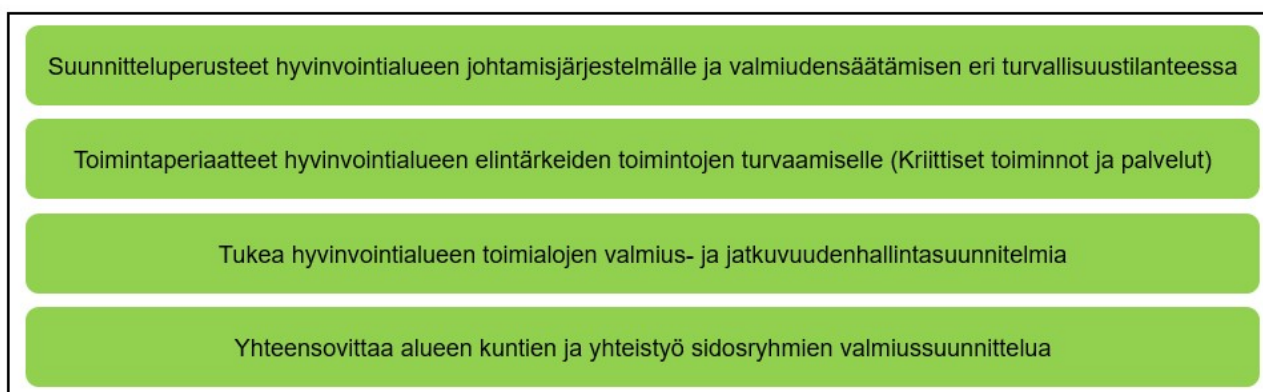
Etelä-Savon hyvinvointialueen ydintehtävänä on sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestäminen kaikissa olosuhteissa maakunnan alueella. Hyvinvointialue on yhteiskunnan kannalta elintärkeä toimija, ja sen varautumisella huolehditaan alueen asukkaiden terveydestä, hyvinvoinnista ja välttämättömistä perustarpeista. Varautumisessa on huomioitava erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon, ja sosiaalihuollon ja pelastustoimen muodostama kokonaisuus sekä yhteistyö ympäristöterveydenhuollon kanssa. Varautumisen suunnittelussa hyödynnetään useita lähteitä, muun muassa kansallista ja alueellista riskinarviota sekä pelastustoimen riskianalyysiä. Häiriötilanteiden hallinta on sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen jokapäiväistä toimintaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen tarkoituksena on varmistaa väestölle terveyden ja toimintakyvyn kannalta keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, terveellinen elinympäristö sekä välttämätön toimeentulo häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.



Pelastuspalveluiden varautumisen tarkoituksena on kaikissa turvallisuustilanteissa turvata väestön avunsaanti, suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuustilanteissa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia. Palveluiden turvallisuus ja jatkuvuus ovat tärkeä osa laadukasta palvelutuotantoa.

Valmiussuunnitelman tavoitteena on luoda kuvan 5. mukaiset suunnitteluperusteet.



KUVA 5. Varautumisen tarkoitus ja suunnitteluperusteet

Etelä-Savon hyvinvointialueen yleisen osan valmiussuunnitelma ei korvaa toimialojen, palvelualueiden ja tulosyksiköiden yksityiskohtaisia valmiussuunnitelmia. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen on lisäksi huomioitava valmiussuunnittelussa toimialakohtainen lainsäädäntö ja ohjaus sekä julkisuuslain (1999/621) luvun 6 salassapitovelvoitteet.

Pelastus- ja turvallisuuspalveluiden tehtävä on valmistella yhteistyössä toimialojen kanssa varautumisen ja turvallisuussuunnittelun periaatteet koko organisaatiolle sekä valmiussuunnitelmin luoda yhteiset periaatteet hyvinvointialueen varautumiselle. Poliittisen päätöksenteon vastuut ja poliittisten toimijoiden keskinäinen työnjako varautumiseen liittyvissä kysymyksissä määrittellään tarkemmin hyvinvointialueen hallintosäännössä.

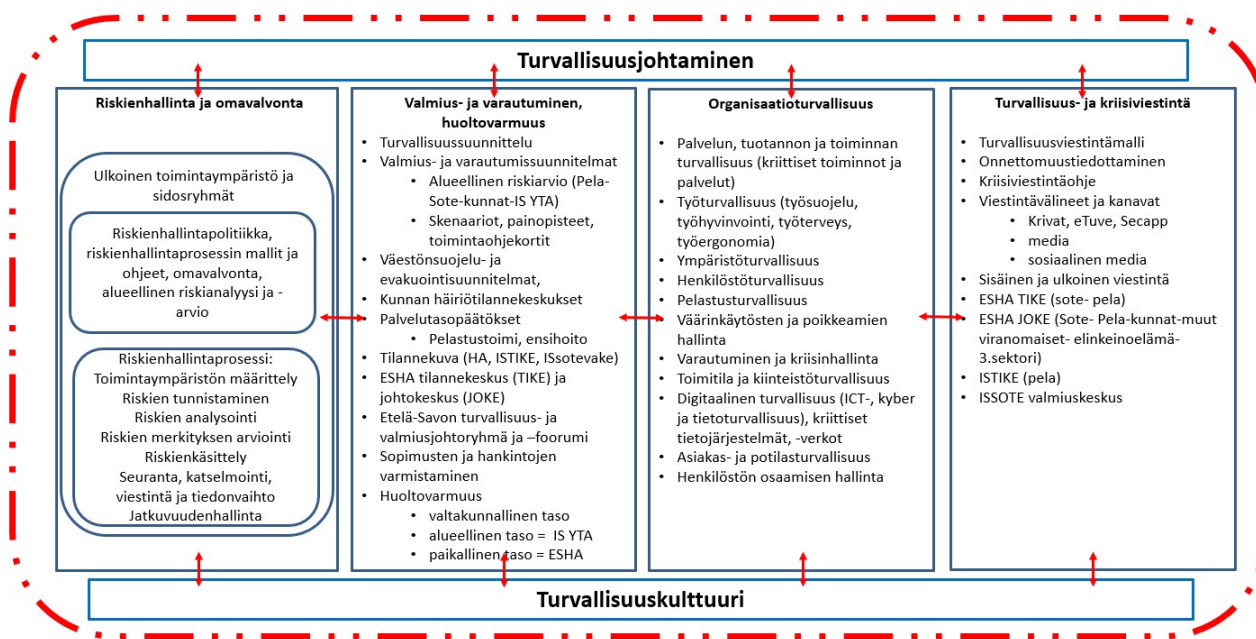
Hyvinvointialueen toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat sisältävät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (2021/612) 50 §:n 4 momentin 1 § sisältämä asiakokonaisuudet. Toimialakohtaisessa valmiussuunnittelussa tunnustetaan, arvioidaan ja analysoidaan organisaatioon ja toimialaan kohdistuvia uhkia ja oman toiminnan haavoittuvuuksia. Lisäksi kartoitetaan ja arvioidaan olemassa olevia ja tarvittavia resursseja erilaisten häiriötilanteiden hallinnassa, suunnitellaan toimintamalleja ja neuvotellaan eri yhteistyötahojen ja sidosryhmien kanssa esimerkiksi häiriötilanteiden aikaisesta tietojen välittämisestä ja yhteistoiminnasta. Hyvinvointialueen valmiussuunnittelua koordinoi toimialoilta ja varautumisen asiantuntijoista koostuvat moniammatillinen työryhmä.

Etelä-Savon hyvinvointialueen toimipisteitä ja yksiköitä uhkaavien häiriötilanteiden toimintaohjeet (esim. tulipalo, ICT-, vesi-, sähkö-, lämpöhäiriöt sekä muut äkilliset sisäiset ja ulkoiset vaarat, varavoima ja väestönsuojapaikat) on esitetty kiinteistö- ja yksikkökohtaisissa pelastus- ja turvallisuussuunnitelmissa pelastuslain (2011/379) 15 § mukaisesti. Etelä-Savon hyvinvointialueella on noin 190 toimipistettä ympäri maakuntaa ja henkilöstölle eri toimipisteissä annettavat toimintaohjeet ovat kytköksissä toimitilajärjestelyihin ja paikallisiin toimintoihin. Osassa toimipisteistä on lisäksi turvallisuusjärjestelyistä erillinen salassa pidettävä turvallisuussuunnitelma.

6.1 Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuus

Etelä-Savon hyvinvointialueen kokonaisturvallisuus muodostuu turvallisuusjohtamisesta ja -kulttuurista sekä neljästä osa-alue kokonaisuudesta, jotka ovat riskienhallinta ja omavalvonta, valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, organisaatioturvallisuus sekä turvallisuus- ja kriisiviestintä. Kuvassa 6. on esitetty hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden malli. Turvallisuustyön perustan luo ja muodostaa riskienhallinta. Toimintaan kohdistuvia riskejä arvioidaan, käsitellään ja seurataan säännöllisesti. Turvallisuustyön tavoitteena on koko organisaation turvallisuuden ylläpitäminen ja parantaminen. Turvallisuustyötä tehdään ennakoiden ja yhteistyössä. Monien turvallisuuteen liittyvien asioiden ennaltaehkäisy on taloudellisesti kannattavampaa kuin seurausten korjaaminen. Turvallisuuskulttuurin vahvimpia lenkkejä on aina ollut työntekijät. Hyvinvointialueella koko organisaatio osallistuu aktiivisesti turvallisuuden ylläpitoon ja kehittämiseen.

Etelä-Savon hyvinvointialueen kokonaisturvallisuusmallissa on pyritty huomioimaan turvallisuuden ja varautumisen toiminnot poikkihallinnollisesti ja yhteistyössä eri toimialojen, kuntien, eri viranomaisten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin kanssa.



KUVA 6. Etelä-Savon kokonaisturvallisuusmalli

6.2 Häiriötilanteen hallinnan prosessi

Turvallisuus ja varautuminen on laaja, monialainen ja monipuolinen toimintaympäristö ja suhtautuminen eri häiriötilanteisiin on muuttunut viime aikoina. Toiminta- ja turvallisuusympäristössä tapahtuu jatkuvasti muutoksia, jonka uhkakuvat ja riskit ovat vaikeasti ennustettavissa ja ne voivat olla nopeasti kehittyviä tilanteita. Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelun tarkoituksena on ennakoiva toimintamalli, jossa tunnistetaan ja ennalta ehkäistään ongelmia ja uhkia, pidetään yllä tilannekuva ja jaetaan sitä, reagoidaan häiriötilanteisiin ja valmistaudutaan poikkeusoloihin sekä suunnitellaan ja varmistetaan toiminta eri häiriö-



tai poikkeustilanteista. Näillä toimenpiteillä varmistetaan organisaation palveluntuotantoa uhkaavat häiriötilanteet, varaudutaan turvaamaan kansalaisten turvallisuus ja toimeentulo kaikissa häiriötilanteissa.

Eri häiriötilanteiden hallinnan tavoitteet ja tehtävät:

- Etelä-Savon maakunnan ja maakunnassa oleskelevien turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistaminen
- Häiriötilanteen seurausten minimointi
- Hyvinvointialueen johtamis- ja toimintakyvyn ylläpitäminen
- Hyvinvointialueen elintärkeiden palvelujen ja toimintojen tuottamisen varmistaminen ja siihen liittyvä päätöksenteko
- Hyvinvointialueen toimialojen ja yhteistyötahojen toiminnan yhteensovittaminen
- Muiden viranomaisten tukeminen
- Tilannekuvan muodostaminen, ylläpitäminen ja jakaminen
- Viestintä, yhteydenpito ja tiedonvälittäminen muille viranomaisille ja yhteistyötahoille sekä henkilöstölle, väestölle ja muille osallisille
- Toimintaohjeiden antaminen väestölle

6.3 Kriittisten toimintojen ja palveluiden määrittely

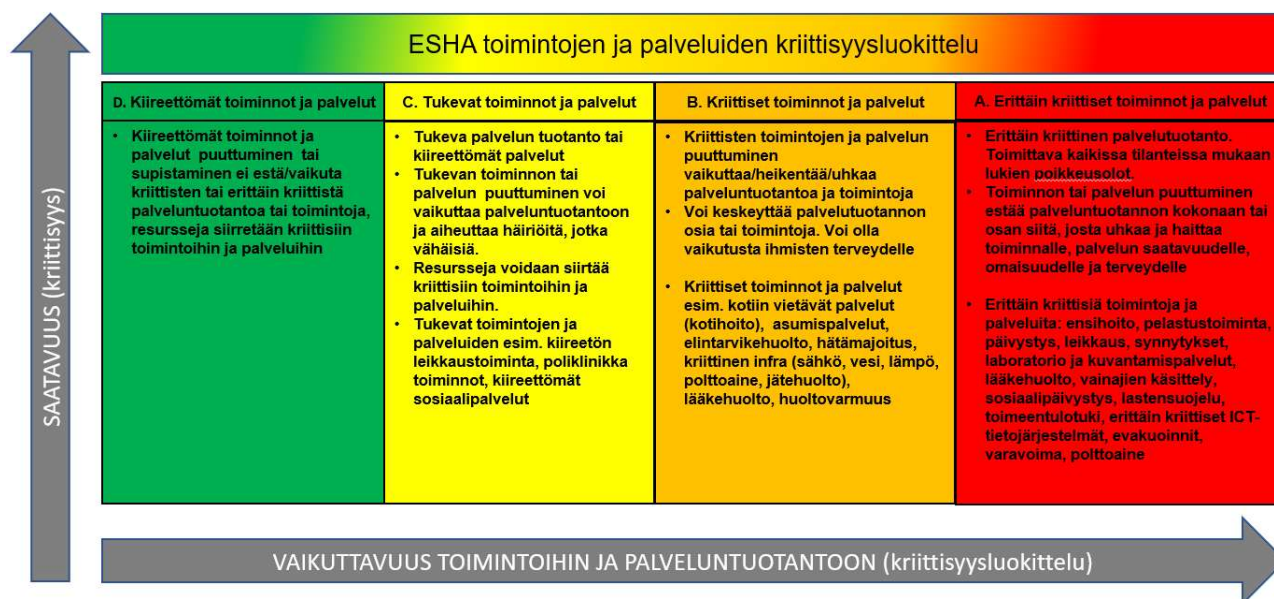
Kansallisen ja Etelä-Savon alueellisen riskiarvion (2023) sekä yhteiskunnanturvallisuusstrategian (2017) perustuen on Etelä-Savon hyvinvointialueella kriittisiksi toiminnoiksi määritelty:

Kriittiset toiminnot ja palvelut	Tapahtuma
Terveysturvallisuus	Väestön terveyden vakavat häiriöt: laajamittainen epidemia ja pandemia, suuronnettomuus
Sosiaalipalveluiden häiriö	Väestön evakuointi, laajamittainen maahantulo, suuronnettomuus, väestön toimeentulo
Alueelliset ICT-häiriöt ja kyberhyökkäys	Kriittisten tietojärjestelmien ylläpito ja suojaaminen
Hyvinvointialueen kiinteistöjen ylläpito, materiaalsen omaisuuden turvaaminen	Suuronnettomuus, tulipalo, evakuoinnin tarve, logistiikka ja saatavuushäiriöt
Kriittisen infranhäiriö, voimahuollonhäiriö, jätehuolto	Sähkökatko, lämmönjakeluhäiriö, vedenjakeluhäiriö, polttoaineen saatavuushäiriö, yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt
Hyvinvointialueen operatiivinen johtaminen, päätöksenteon turvaaminen	Yhteiskunnallinen epävarmuus, hyvinvointialueen talous ja rahoitus, rahaliikenteen varmistaminen (pitkittynyt tietoliikenteen häiriö)
Henkilökunnan sisäiset ja ulkoiset riskit.	Henkilökunnan saatavuus, riittävyys, turvallisuus, työtaistelut, terveysturvallisuus (epidemia, pandemia)
Ilmaston ja sään ääri-ilmiöt	Vaikutus hyvinvointialueen palveluntuotantoon, resursseihin, kiinteistöihin, alueen väestöön

TAULUKKO 2. Etelä-Savon hyvinvointialueen kriittiset toiminnot

Etelä-Savon hyvinvointialueen varautumisen kokonaisuutta on toimialakohtaisten kriittisten toimintojen, palveluiden ja tietojärjestelmien sekä materiaalsen varautumisen ja huoltovarmuuden luokittelu ja määrittely, joiden toiminta pitää varmistaa kaikissa tilanteissa. Lisäksi hyvinvointialueella määritellään kriittiset

tukipalvelut ja toiminnot, joiden tehtävä on varmistaa kriittisten tehtävien ja palveluiden hoitaminen. Hyvinvointialueen toimialat tekevät konkreettisia toimenpiteitä varautumisen osa-alueisiin ja kriittisiin toimintoihin, palveluihin ja huoltovarmuuteen liittyen toimialakohtaisissa valmiussuunnitelmissa. Niissä arvioidaan mm. kuinka kauan toiminto tai palvelu voi häiriön sattuessa olla keskeytynyt. Toimintojen määrittelyllä ja päätöksillä on vaikutuksia toimintaan ja varautumisen kustannuksiin. Kuvassa 7 on kuvattu hyvinvointialueen kriittisten toimintojen, palveluiden, materiaalsen varautumisen ja huoltovarmuuden luokittelun periaatteet.



KUVA 7. Hyvinvointialueen kriittisten toimintojen ja palveluiden luokittelu

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa laajentuvia ja uusia tehtäviä, joista tulee huolehtia. Turvatakseen hyvinvointialueen elintärkeät toiminnot Etelä-Savon hyvinvointialue keskittyy toimialoilla erityisesti konkreettisiin varautumistoimenpiteiden osa-alueisiin (Taulukko 3). Häiriötilanteissa kriittistä on myös organisaation johtamisen ja tarvittavien hallinnollisten toimien varmistaminen. Toimintojen turvaamisessa tulee huomioida myös, miten varmistetaan esimerkiksi sähkö, lämpö, vesi, ruokahuolto, ICT ja jätehuolto, jotta kriittisiä perustoimintoja voidaan ylläpitää. Myös viestintä on toiminto, joka aina laajentuu häiriötilanteissa ja johon tulee varautua.



Materiaalinen varautuminen ja huoltovarmuus	Henkilöstövalmius ja -varautuminen	Tietojärjestelmät ja viestiliikenneyhteydet	Toimitilojen ja kiinteistöjen turvallisuus ja jatkuvuudenhallinta	Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamis- ja viestintävalmius
Tarvikkeet, lääkkeet, lääkintälaitteet, hoitotarvikkeet	Henkilöstön varaaminen (VAP), avainhenkilöt	Asiakas- ja potilastietojärjestelmät, viestiliikenne	Kiinteistötekniikan varmistaminen (sähkö, vesi, lämpö, ICT, sairaalakaasut, varavoima)	Tilannekeskustoiminnot, tilannekuva, päätöksenteko
Kalusto ja ajoneuvo varaukset, huolto-, varaosapalvelut	Poikkeusolojen työvelvoitteet	Pelastustoimen tietojärjestelmät ja viestiliikenne	Toimitilaturvallisuus (kulunvalvonta, lukitus kameravalvonta, opasteet, esteettömyys)	Johtokeskustoiminnot, johtamispaikat, päätöksenteko, tilannekuva
Sopimukset palveluntuottajien kanssa	Vuosilomien ja vapaiden peruminen (häätätyö, työhön kutsuminen)	Lääkintälaitteet	Alkuseräily, paloturvallisuus	Viestintävälineet, viestintäkanavat
Kriittinen infra (sähkö, vesi, lämpö, puhelin ja ICT-verkot, polttoaine)	Poikkeukselliset HR toimenpiteet (lisäkoulutus, palkanlisät)	Diagnostiikka		Johtamistoiminnot, päätöksenteko, avainhenkilöt
	Henkilöturvallisuus-selvitykset			

TAULUKKO 3. Toimialojen varautumisen toimenpiteitä.

6.4 Sosiaali- ja terveyspalveluiden varautuminen ja valmiussuunnittelu

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten muodostetaan viisi yhteistyöaluetta, jossa jokaisella on yliopistollista sairaalaa ylläpitävä hyvinvointialue. Etelä-Savon hyvinvointialue kuuluu Itä-Suomen yhteistyöalueeseen yhdessä Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden kanssa. Yhteistyöalueen toiminta perustuu valtuustokausittain laadittavaan yhteistyösopimukseen, jossa määritellään hyvinvointialueiden työnjako, yhteistyö ja toiminnan yhteensovittaminen siltä osin kuin se on tarpeellista hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien toteutumisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi. Yhteistyöalueella ei kuitenkaan ole palvelujen rahoitus- tai järjestämisvastuuta.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen tehtävänä on yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua valtakunnallisten periaatteiden mukaisesti. Tätä tehtävää varten näillä hyvinvointialueilla on oikeus saada salassapitosäädösten estämättä yhteistyöalueensa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilta valmiussuunnittelun kannalta välttämättömät tiedot. Kahta tai useampaa hyvinvointialuetta/HUS-yhtymää koskevassa häiriötilanteessa Sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yhden kyseisistä toimijoista johtamaan ja koordinoimaan tilannetta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Erityisen merkittävässä häiriötilanteissa Sosiaali- ja terveysministeriö voi ottaa johto- ja koordinaatiovastuun itselleen.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueella tulee olla tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus. Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen tehtävänä on yhteistyöalueellaan koota ja analysoida tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista sekä muodostaa ja ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa, joka sisältää tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliresursseista sekä tukipalveluiden toiminnasta. Valmiuskeskus on velvollinen jakamaan tilannekuvatietoa salassapitosäädösten estämättä yhteistyöalueensa hyvinvointialueille,



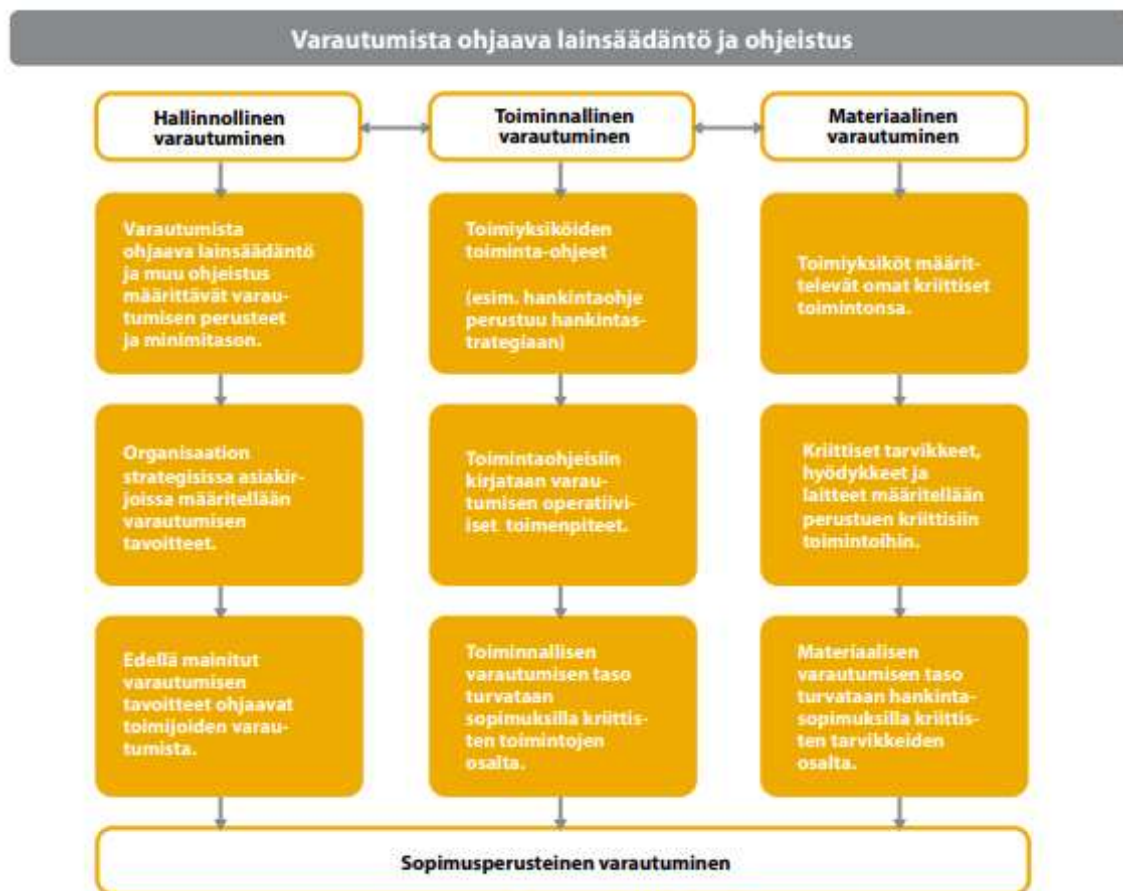
aluehallintovirastoille, sosiaali- ja terveysministeriölle sekä muille sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksille. Sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän keskinäisestä työnjaosta koskien valmiuskeskusten tehtäviä.

Itä-Suomen yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus sijoittuu Kuopion yliopistollisen sairaalan yhteyteen. Valmiuskeskus toimii häiriötilanteiden ulkopuolella hallinnollisena, virka-aikaisena yksikkönä.

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittiset toiminnot määritellään osana organisaation varautumista ja jatkuvuudenhallintaa. Organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa tulee turvata kriittisten toimintojen häiriöttömyys tunnistamalla toiminnan uhat ja arvioida niiden vaikutus. Vakavien häiriötilanteiden hallinnalle on luotava toimintatapa organisaatiossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a, 13.)

Jatkuvuudenhallinnan yksi tärkeimmistä tavoitteista on minimoida häiriötilanteiden negatiiviset vaikutukset ja suojella organisaatiota säilyttämällä toimintakyky. Varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan yhteisenä tavoitteena on saavuttaa valmius, jolla organisaatio kykenee ehkäisemään uhkia sekä reagoimaan tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti uhkatilanteisiin, joita toimintaympäristössä ja toiminnassa esiintyy. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a, 13.)

Etelä-Savon hyvinvointialueen varautumista tehdään kolmella eri tasolla, jotka ovat hallinnollinen, toiminnallinen ja materiaallinen taso, jotka kuvattu kuvassa 8.



KUVA 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen kokonaisuus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 16.)

6.5 Pelastustoimen varautuminen ja valmiussuunnittelu

Valmiussuunnittelun ja etukäteen tehtävien valmistelujen avulla Etelä-Savon pelastuslaitos varmistaa kykyään huolehtia ihmisten ja omaisuuden suojaamisesta, muista pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä ja tehtävien edellyttämästä yhteistoiminnasta. Valmiussuunnittelun ja etukäteisvalmisteluiden tavoite on turvata yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpito pelastustoimeen liittyvien tehtävien osalta, niin normaaliolojen häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa.

Pelastuspalveluiden kyky toimia normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa perustuu normaalioloissa hankittuun ja ylläpidettyyn suorituskykyyn. Suorituskyvyn pohjana ovat henkilöresurssit ja henkilövaraukset, materiaallinen varautuminen, kattava asemaverkosto, koulutuksen ja harjoittelun avulla ylläpidetty osaaminen, yhteistoimintaan osallistuminen sekä suunnitelmien laatiminen, testaaminen ja ylläpitäminen.

Sisäministeriön asetus pelastustoimen suunnitelmista (2018/1363) ohjaa pelastuspalveluiden suunnitelmarakennetta. Pelastustoiminnan yleisjärjestelyt muodostavat ensimmäisen suunnitelmakokonaisuuden. Pelastustoiminta vaativissa tilanteissa muodostaa toisen suunnitelmakokonaisuuden. Edellä mainitut suunnitelmakokonaisuudet täydentävät toisiaan ja Etelä-Savon pelastuslaitoksen valmiussuunnitelma käsittää osia molemmista suunnitelmakokonaisuuksista.

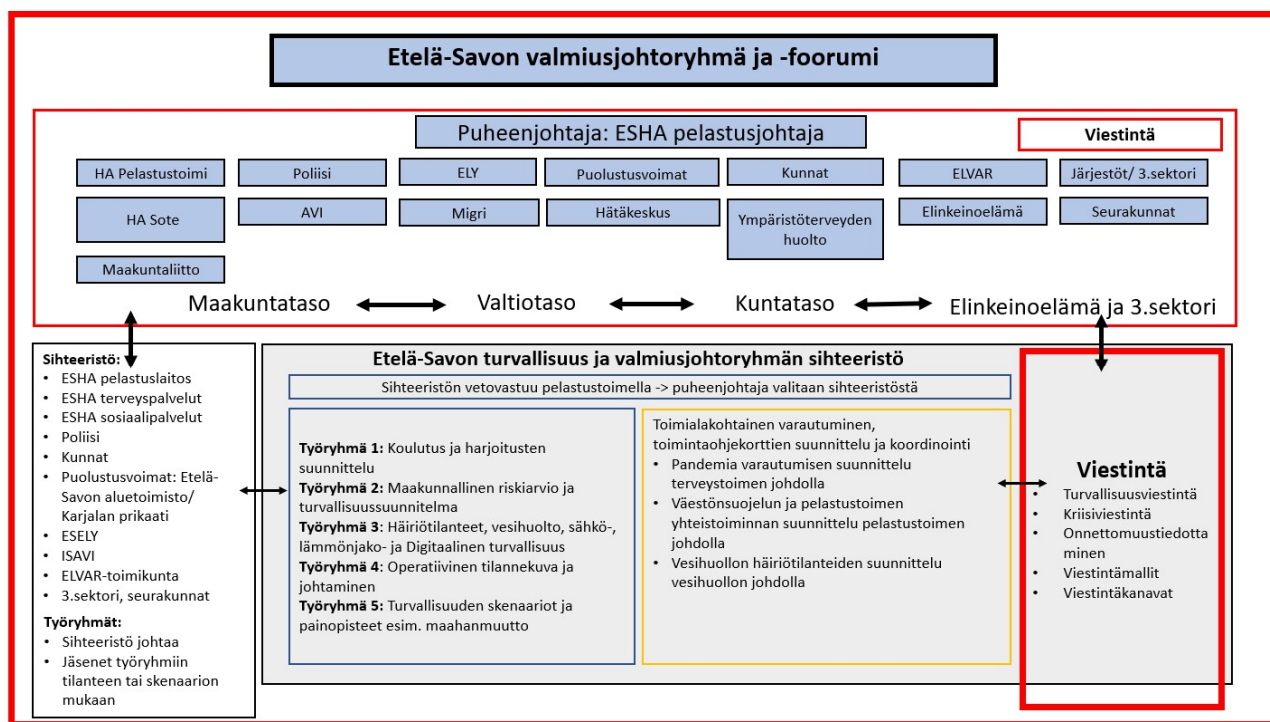


Etelä-Savon pelastuslaitoksen varautumista koordinoi pelastustoiminnan ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyn palvelualueet. Varautuminen on olennainen osa koko toimialan toimintaa ja sitä tehdään tiiviissä sidosryhmäyhteistyössä. Hyvinvointialueen ja pelastuslaitoksen tilanne- ja johtokeskus vastaa pelastustoimen tilannekuvan ylläpidosta yhdessä Itä-Suomen pelastustoimen tilannekeskuksen (ISTIKE) kanssa ympäri vuorokauden.

6.6 Yhteistoiminta ja suunnitelmien yhteensovittaminen

Hyvinvointialueen tulee huomioida valmiussuunnittelunsa yhteensopivuus alueensa kuntien sekä yhteistyöalueensa hyvinvointialueiden kesken. Yhteistyö perustuu lainsäädäntöön, joka velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita viranomaisyhteistyöhön. Jotta varautuminen olisi kattavaa ja tehokasta, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäjän on tehtävä varautumis- ja riskienhallintatehtävässään yhteistyötä alan viranomaisten, kuntien, aluehallintoviraston, ELY-keskuksen, sosiaali- ja terveysministeriön, pelastuslaitoksen, sähköverkkoyhtiöiden, vesilaitosten, järjestöjen ja keskeisten elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Aluehallintoviraston tehtävänä on varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteensovittaminen (Laki aluehallintovirastoista 2009/896).

Monialaista yhteensovittamista ja koordinaointia toteutetaan Etelä-Savon valmiusjohtoryhmässä ja valmiusfoorumissa. Etelä-Savon valmiusjohtoryhmän ja sen sihteeristön tehtävä on yhteensovittaa varautumista ja valmiussuunnittelua Etelä-Savossa. Sen puheenjohtajana toimii hyvinvointialueen pelastus- ja turvallisuuspalveluiden toimialajohtaja. Koordinaatio mahdollistaa erillisiä toimenpiteitä paremmin toiminnan jatkuvuuden sekä vahvistaa toipumiskykyä. Kuvassa 9. on esitetty Etelä-Savon valmiusjohtoryhmän ja -foorumin rakenteet.



KUVA 9. Etelä-Savon valmiusjohtoryhmä ja valmiusfoorumi



6.7 Etelä-Savon hyvinvointialueen tuki alueen kuntien varautumiselle

Hyvinvointialueilla on erityinen vastuu yhteisen tilannekuvan rakentamisessa ja ylläpitämisessä sekä varautumisen suunnittelussa ja yhteensovittamisessa muiden viranomaisten, kolmannen sektorin, elinkeinoelämän ja alueen kuntien kanssa. Etelä-Savon hyvinvointialueella on keskeinen rooli tilannekuvan valmistelussa. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen laajat varautumisen tehtävät kytketään kuntien varautumiseen. Hyvinvointialue antaa tarvittavan tuen alueen kunnille tilannekuvaan ja varautumiseen liittyen.

Varautumisen tukemisesta ja häiriötilanteiden hoitamiseksi yhteistyötä Etelä-Savon kuntien kanssa on sovittu jatkettavan entisiin toimintamallein ja kuntien kanssa tehdään yhteistyösopimukset kuntien varautumisen tukemisesta ja häiriötilanteiden hoitamisesta vuoden 2023 aikana.

6.8 Ympäristöterveydenhuolto

Etelä-Savon hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuolto on alueen kuntien järjestämisvastuulla olevaa toimintaa. Ympäristöterveydenhuolto vastaa kuntien ympäristösuojelun, terveystarkkailun ja eläinlääkintähuollon palveluista. Etelä-Savossa ympäristöterveydenhuolto on toteutettu alueellisena yhteistyönä:

- Mikkelin seudun ympäristöpalvelut: Hirvensalmi, Kangasniemi, Mikkeli, Mäntyharju, Pertunmaa
- Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto: Enonkoski, Savonlinna, Rantasalmi, Juva, Sulkava, Puumala
- Keski-Savon ympäristötoimi: Pieksämäki, Joroinen, Leppävirta, Varkaus, Heinävesi

Hyvinvointialue ja alueen ympäristöterveydenhuolto tekevät yhteistyötä varautumisen ja valmiussuunnittelun osalta. Alueen ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmat tallennetaan VALSU-portaaliin.

6.9 Etelä-Savon häiriötilannekeskus toimintamalli

Alueen väestön toimintakyky ja hyvinvointi turvataan ylläpitämällä yhteiskunnan keskeiset peruspalvelut, joilla edistetään väestön itsenäistä selviytymistä kaikissa tilanteissa. Etelä-Savon hyvinvointialue ja alueen kunnat ovat suunnitelleet yhteisen toimintamallin ja työkalun eri häiriötilanteiden varautumiseen ja hoitamiseen. Häiriötilannekeskuksen toimintamalli liittyy Etelä-Savon kuntien ja hyvinvointialueen kykyyn varautua erilaisiin häiriö- ja yhteiskunnallista kokonaisturvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin sekä henkisen kestävyuden ylläpitämiseen, aina poikkeusoloihin asti. Etelä-Savon hyvinvointialueen kunnissa otetaan käyttöön häiriötilannekeskus-toimintamalli, joka on yksi osa alueellista ja kuntien varautumista ja ennakointia.

Etelä-Savossa häiriötilannekeskuksen johtovastuu kuuluu osaltaan Etelä-Savon hyvinvointialueelle ja alueen viranomaistoimijoille sekä erityisesti asianomaiselle kunnalle, johon keskus tai keskuksat tullaan perustamaan. Kunta päättää toiminnassa käytettävät tilat sekä suunnittelee tarkemmin siellä tarjottavat palvelut ja viestinnän toteuttamisen, tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialue vastaa keskuksen toimintaa tukevien pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveystarkkailun lakisäätöisten tehtävien toteutumisesta. Häiriötilannekeskuksen toimintoja tukevat muut viranomaiset, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin toimijat. Etelä-Savon häiriötilannekeskuksesta on tehty tarkempi suunnitelma, joka antaa yleiset perusteet häiriötilannekeskuksen suunnittelulle ja toiminnalle.



Häiriötilannekeskuksen esimerkkitehtäviä ja tilanteista, jossa kunnan häiriötilannekeskusta voidaan käyttää:

- kuntalaisten ohjaus ja neuvonta häiriötilanteissa,
- pitkäkestoiset ja laajat sähkökatkokset, puhelimiin latauspiste, tiedottaminen alueen sähköjakelun tilanteesta
- pitkäkestoiset sekä laajat katkokset tietoliikenne- ja puhelinyhteyksissä, avunsaanti piste
- häiriöt talousveden jakelussa, talousveden jakelupiste, tiedottaminen alueen vedenjakelun tilanteesta
- suuret kunnan perusinfraan liittyvät häiriöt,
- suuret maasto- ja tulipalot, evakointipiste, tilapäismajoitus häiriötilanteessa
- suuronnettomuudet, psykososiaalinen tuki,
- terveysturvallisuus (pandemia, epidemia),
- luonnonkatastrofit, tiedotuspiste aluetta koskevasta häiriöstä.

6.10 Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus

Itä-Suomen yhteistyöalueella sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua koordinoi ja ohjaa Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus. Koordinaatioon sisältyy yhteistyöalueen hyvinvointialueiden ohjaaminen ja tukeminen valmiussuunnitelmien sisällössä ja soveltuvin osin myös muussa varautumistyössä. Valmiuskeskus ohjeistaa yhteistyöalueensa hyvinvointialueita myös tilannekuvatietojen keräämiseen liittyvissä käytännöissä ja sovittaa yhteen tilannekuvan tuottamiseen tarvittavia teknisiä ratkaisuja ja toimintakäytänteitä. Tämän lisäksi valmisteilla oleva valtioneuvoston asetus ohjaa hyvinvointialueita perustamaan yhteistyön varmistamiseksi alueellisen yhteistyöryhmän, joka ohjaa ja yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen toimintoja. Yhteistyöryhmässä tulee olla perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaali-, ikääntyneiden palveluiden ja pelastustoimen edustus ja asiantuntemusta ainakin kuntien ympäristöterveydenhuollosta.

6.11 VALSU-portaali

VALSU-portaali on sosiaali- ja terveydenhuollon selainpohjainen valmiussuunnittelun portaali, jossa käyttäjät laativat ja ylläpitävät omia valmiussuunnitelmiaan. Etelä-Savon hyvinvointialueella VALSU-portaalin käyttöönottoa on valmisteltu vuoden 2022 aikana ja varsinainen käyttöönotto tapahtuu vuoden 2023 aikana.

Käyttäjinä portaalissa ovat Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat, aluehallintovirasto sekä muutamilla hyvinvointialueilla myös ympäristöterveydenhuolto ja pelastustoimi. Portaalin palvelut on sijoitettu Suomen Erillisverkot Oy:n ylläpitämään pilvipalveluun ja käyttöympäristö on turvaluokiteltu. Portaalin käyttäjältä edellytetään, että hänellä on voimassa oleva Suojelupoliisin tekemä turvallisuusselvitys sekä työtehtävänsä hoitamiseksi tarve käyttöoikeuteen. Nimetyt aluepääkäyttäjät hallinnoivat alueensa portaalia ja huolehtivat asianmukaisesta käyttäjähallinnasta.

6.12 Huoltovarmuus ja materiaallinen varautuminen

Etelä-Savon hyvinvointialueen huoltovarmuutta ja materiaalista varautumista koordinoivat toimialat omalla toimialallaan yhteistyössä tila- ja tukipalveluiden kanssa. Terveydenhuollon huoltovarmuus perustuu



kansainvälisiin lääke-, hoitotarvike ja lääkintälaitemarkkinoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi ja kehittää yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation kanssa lääkkeiden, eläinlääkkeiden ja terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden velvoite- ja varmuusvarastointia sekä säilytystä vakavien häiriötilanteiden, tartuntatautien ja poikkeusolojen varalta.

Velvoitevarastointilainsäädännän tarkoituksena on turvata lääkkeiden saatavuus ja käyttömahdollisuudet tilanteissa, joissa lääkkeiden tavanomainen saatavuus maahamme on vaikeutunut tai estynyt lääkkeiden toimituskatkosten, vakavan kriisin tai muihin näihin verrattavan syyn takia. Laki velvoitevarastoinnista (2008/979) sovelletaan lääketehtaisiin, lääkevalmisteiden maahantuojiin, terveydenhuollon toimintayksiköihin ja terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksiin.

Hyvinvointialueen huoltovarmuuden kehittämisessä painotetaan kriittisiä toimintoja ja palveluita, joiden tarve on suuri tai kasvaa vakavissa häiriö- ja poikkeusoloissa. Elintärkeitä palvelu- ja tarvikehankintoja tarkastellaan yhteistyössä ja verkostoina, joiden toimivuuden infrastruktuuririippuvuus ja muut haavoittuvuustekijät sekä niiden vaikuttavuus arvioidaan. Kattava materiaallinen varautuminen edellyttää sopimista ja yhteensovittamista myös hyvinvointialueen kuntien, elinkeinoelämän, muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa.

Pelastustoimen materiaalista varautumista alueella koordinoi ja kehittää alueen pelastuslaitos yhteistyössä sisäministeriön pelastuspalveluiden siviilivalmiuden vastualueen kanssa. Sisäministeriöllä on parhaillaan menossa valtakunnallinen pelastustoimen materiaalsen varautumisen kehityshanke, josta saadaan suunnitteluperusteet pelastustoimen materiaalsen varautumiseen kansallisesti ja alueellisesti.

6.13 Valmiuskoulutukset ja harjoitukset

Henkilökunnan perehdyttäminen, koulutus ja osaamisen kehittäminen ovat tärkeä osa toimivaa turvallisuustyötä. Henkilökunnan kyky toimia häiriötilanteissa on perusta sille, miten hyvin tilanteista selvittää. Isossa organisaatiossa on tärkeää huolehtia siitä, että palvelutoiminnassa on riittävä määrä osaavia turvallisuuden avainhenkilöitä. Hyvinvointialueen henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeet tunnistetaan ja koulutusta suunnitellaan näihin tarpeisiin.

Erialaisten skenaarioiden harjoittelu varmistaa hyvinvointialueen toimintakykyä häiriötilanteissa. Suunnitelmien testaus on yhtä tärkeää kuin niiden laatiminen, sillä niiden avulla löydetään suunnitelmien kehittämistarpeet. Harjoittelun avulla voidaan ennakoiden rajoittaa vahinkoja ja turvata kriittisiä palveluita ja toimintoja. Hyvinvointialue suunnittelee omiin tarpeisiinsa vastaavia valmiusharjoituksia ja osallistuu aktiivisesti muiden yhteistyötahojen järjestämiin valmius- ja suuronnettomuusharjoituksiin. Hyvinvointialueella pyritään järjestämään 3–4 vuoden välein iso valmiusharjoitus, johon osallistuu hyvinvointialueen pelastus- ja sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi muita viranomaisia. Valmius- ja varautumiskoulutusta järjestävät mm. Sosiaali- ja terveysministeriö, Sisäministeriö, Itä-Suomen aluehallintovirasto (ISAVI), Pelastusopisto, Säteilyturvakeskus ja Suomen punainen risti.



6.14 Hyvinvointialueen varautumisen kehittämisen painopisteet

Etelä-Savon hyvinvointialueen uuden organisaation muodostuessa varautuminen tulee päivittää vastaamaan hyvinvointialueen tarpeita. Tämä tarkoittaa valmiuden ja varautumisen yhteensovittamista, valmiussuunnitelmien ja hälytysjärjestelyiden päivittämistä, materiaalisesta varautumisesta huolehtimista, henkilöstön osaamisen varmistamista ja harjoittelua häiriötilanteiden varalle. Hyvinvointialueen varautumisen arkkitehtuuri on työn alla ja kehittämisen painopisteitä tunnistetaan työn edetessä. Valmistelussa on tärkeää tunnistaa kriittisimmät kehittämistarpeet ja kohdentaa kehittämistoimenpiteitä niihin.

Etelä-Savon hyvinvointialueella on tunnistettu ainakin seuraavat varautumisen kehityskohteet:

1. Hyvinvointialueen sisäinen varautuminen ja valmiussuunnittelu, joka valmistellaan poikkihallinnollisesti yhteistyössä toimialojen kanssa.
2. Toimiala- ja tehtäväkohtainen varautuminen, jossa huomioitava sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lainsäädäntö. Toimialakohtaiset toimenpiteet, tehtävät, vastuut ja johtaminen eri häiriötilanteissa.
3. Alueellinen varautuminen, yhteistyössä viranomaisten, kuntien, elinkeinoelämän, järjestöjen, seurakuntien ja muiden keskeisten toimijoiden ja sidosryhmien kesken. Kehitetään ja yhteensovitetään Etelä-Savon yhteisten varautumisen ja kokonaisturvallisuuden rakenteita Etelä-Savon valmiusjohtoryhmän ja -foorumien kautta.
4. Sopimusperusteinen varautuminen, huolehditaan kriittisten palvelusopimusten, sopimus- ja toimitusketjujen jatkuvuudesta. Sisältäen hyvinvointialueen huoltovarmuuden ja materiaalisesta varautumisesta.
5. Hyvinvointialueen tilanne- ja johtokeskus sekä tilannekuva toimintojen kehittäminen ja yhteensovittaminen.

Hyvinvointialueen omaa kriisinkestävyyttä ja jatkuvuuden hallintaa kehitetään varmistamalla, että sisäinen varautuminen ja maakunnallinen yhteistyö on kunnossa. Viranomaisyhteistyöllä pyritään varmistamaan, että erilaisissa häiriötilanteissa yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeiset palvelut toimivat mahdollisimman hyvin ja varmistetaan organisaation sekä toiminta-alueen palautuminen häiriöstä mahdollisimman nopeasti. Häiriötilanteessa ja sen hallinnassa on erityisen tärkeää eri toimijoiden yhteistyö ja toimintakyky.

Hyvinvointialueen aloittaessa on tärkeää huolehtia suuronnettomuus- ja huoltovarmuudesta. Hyvinvointialueen järjestämisvastuun ja merkittävän ostopalvelukokonaisuuden vuoksi sopimusperusteista varautumista kehitetään entisestään erityisesti kriittisten palvelusopimusten ja sopimusketjujen jatkuvuuden turvaamiseksi. Tulevaisuudessa nähdään tärkeänä varautumisen ja valmiuden kehittäminen palvelulinjoilla, lähellä operatiivista toimintaa.

7 Uhka- ja riskianalyysi

7.1 Kansallinen riskiarvio

Suomen kansallisen riskinarvion laatiminen perustuu EU-tason sääntelyyn, joka velvoittaa jäsenvaltioita raportoimaan komissiolle kolmen vuoden välein. Voimassa oleva kansallinen riskinarvio on laadittu vuonna 2023. Käytännössä kansallinen riskinarvio on kooste eri hallinnonalojen riskinarvioista. Eri hallinnonalat ovat valinneet yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kansallisesti vaikuttavia uhkamalleja ja häiriötilanteita.

Riskiarviot päivitetään yleensä 3-4 vuoden välein. Kuvassa 10 on esitetty kansallisen riskiarvion uhka- ja häiriötilanteet vuodelta 2023.

Kansallista riskinarviota hyödynnetään yhteiskunnan turvallisuusstrategian kokoamisessa ja se muodostaa perustan varautumisen suunnittelulle. Kansallisen riskiarvion sisältämät häiriötilanteet on jaettu yhteiskunnan vakauteen, teknologiaan ja logistiikkaan sekä terveysturvallisuuteen liittyviin uhkiin ja laajoihin onnettomuustilanteisiin. Kaikki edellä mainitut häiriötilanteet ja riskit koskettavat suoraan tai välillisesti hyvinvointialueen toimijoita. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on vuodelta 2017, ja uusi yhteiskunnan turvallisuusstrategia tulee valmistumaan vuoden 2024 aikana.



KUVA 10. Kansallisen riskiarvion uhkamallit ja häiriötilanteet 2023

7.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon skenaariot

Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta (PONK) on nostanut kansallisesta riskinarviosta uhkaskenaarioksi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelun painopisteiksi 2019 seuraavat skenaariot:

- Pandemia
- Terroristinen isku
- Kyberisku
- Voimahuollon häiriöt
- Sotilaallinen voimankäyttö



- Laajamittaisen maahantulon hallinta
- CBRNE-uhat

7.3 Etelä-Savon alueellinen riskiarvio

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelu pohjautuu kansalliseen ja alueelliseen riskiarvioon. Etelä-Savon alueellinen riskiarvio on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 12, jonka suojaustaso on TL IV (käyttö rajoitettu). Riskiarvioiden päivitysaikataulu on 3-4 vuotta ja riskienarviot rytmittävät myös hyvinvointialueen valmiussuunnitelmien päivitystä. Hyvinvointialueen toimialojen tulee varata resurssia valmiussuunnitelman yleisen osan ja toimialojen valmiussuunnitelmien sekä alueellisen riskiarvion päivitystyöhön.

Etelä-Savon alueellinen riskiarvio on valmistunut maaliskuussa 2023. Riskiarvio on tehty laaja-alaisessa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jonka valmisteluun on osallistunut noin 70 asiantuntijaa eri organisaatiosta, viranomaisista, kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen edustajista. Riskiarviotyö valmisteltiin pelastuslaitoksen koordinoimana ja aluehallintoviraston valvonnassa.

Riskiarviotyössä alueen toimijat tunnistavat ensin yhdessä alueen merkittävimmät uhkat ja häiriötilanteet (Taulukko 4). Tunnistetuista uhkista laaditaan asiantuntijoista muodostuvissa pienryhmissä havainnollistavat skenaariot, joiden pohjalta tehdään riskin todennäköisyyden ja seurausvaikutusten arvio.

SKENAARIOT					
1. Luonnon aiheuttamat onnettomuudet ja sään ääri-ilmiöt	1.1 Raju ilma ja matalapainemyrsky	1.2 Talvimyrsky (Laajalle alueelle ulottuva talvimyrsky, johon liittyy pakkasjakso) (runsas lumentulo, tykkylumi, jäätävä sade)	1.3 Tulvat (Vesistö tai hulevesitulva, suurtulva, pato-onnettomuus)	1.4 Metsä- ja maastopalot (useampi yhtäaikaista laaja metsäpalo, laaja metsäpalo)	1.5 Pitkittynyt ja poikkeuksellinen sääilmiö (pitkä kuivuusjakso, pitkä hellejakso/kuuimus, pitkä pakkasjakso)
2. Suuronnettomuudet (Laajat onnettomuustilanteet)	2.1 Kriittisen infran tai yhteiskuntaa vaikuttava suuri rakennuspallo (tulipalo merkittävässä kohteessa)	2.2 Vakava CBRNE onnettomuus ja ympäristöonnettomuus	2.3 Vakava tieliikenneonnettomuus	2.4 Vakava raideliikenneonnettomuus	2.5 Vakava lentoliikenneonnettomuus
	2.6 Vakava sisävesistön onnettomuus	2.7 Meriliikenteen suuronnettomuus			
3. Infrastruktuurin häiriöt	3.1 Alueelliset vesihuollon häiriöt	3.2 Alueelliset voimahuollon häiriöt: <ul style="list-style-type: none"> • Sähkönjakeluhäiriö • Lämmönjakeluhäiriö • Polttoaineiden saannin häiriö 	3.3 Alueelliset ICT-häiriöt Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden vakava häiriö	3.4 Kuljetus- ja logistiikan häiriöt: <ul style="list-style-type: none"> • Alueellisen liikenneinfran häiriöt • Elintarvikehuollon- ja päivittäistavarahuollon häiriöt • Jätehuollonhäiriö 	3.5 Lääkkeiden ja lääkintatarvikkeiden saatavuus ja jakeluhäiriö
4. Muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta ja terrorismi	4.1 Yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta, terrorismi ja väkivaltainen liikehdintä	4.2 Laajamittainen maahantulo			
5. Terveysturvallisuuden häiriöt	5.1 Laajamittaiset tartuntataudit Pandemia tai muu vastaava laajalle levinnyt epidemia	5.2 Eläintaudit	5.3 Monipotilasitilanteet	5.4 Mikrobilääkeresistenssi	5.5 Kasvintuotannon riskit ja häiriötilanteet
6. Laaja-alainen vaikuttaminen	6.1 Kyberhyökkäys	6.2 Kriittisen infran häiriöt	6.3 Informaatiovaikuttaminen	6.4 Poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen vaikuttaminen	6.5 Julkisen talouden häiriö, rahoitusjärjestelmän häiriö
7. Sotilaallinen voimankäyttö, E-S sotilaallisten uhkien arviointi (ST2)	7.1 Alueen sotilaallinen uhka				
8. Muut uhkamallit ja häiriötilanteet	8.1 Aurinkomyrsky	8.2 Sisäiset ja ulkoiset henkilöriskit	8.3 Taloustilanteen, huoltovarmuuden ja maailmanpoliittisen tilanteen vaikutukset		

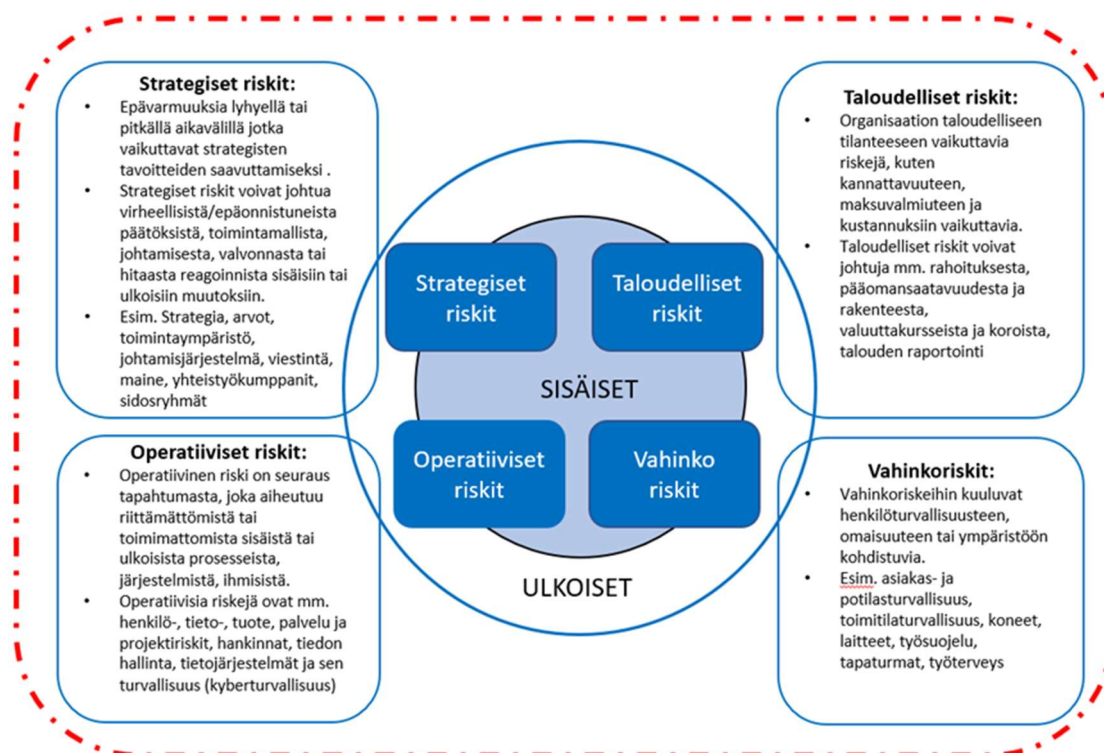
TAULUKKO 4. Etelä-Savon alueellisen riskiarvion skenaariot

7.4 Riskien arviointi ja hallinta organisaatiossa

Etelä-Savon hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje (2023) sisältää riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen kehittämisen tavoitteet, kuvaukset ja niihin liittyvät menettelyt.

Riskienhallintasuunnitelman ensisijaisena tavoitteena on luoda riskienhallintajärjestelmä, jossa riskejä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti kaikki osa-alueet huomioiden ja jossa riskienhallinnan toteutus on suunnitelmallista ja järjestelmällistä. Suunnitelman toimeenpanoa ohjaa strateginen ohjaus. Tarkempi ohjeistus sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta löytyy liitteestä 15.

Hyvinvointialueen riskit jaotellaan neljään pääryhmään, jotka ovat strategiset, taloudelliset ja toiminnalliset riskit sekä vahinkoriskit (Kuva 11). Kaikkiin näihin ryhmiin voi kuulua sisäisiä tai ulkoisia riskejä. Talousarvion laadinnan yhteydessä tulee analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Riskiarviointi tulee suorittaa myös jokaisen merkittävän päätöksen valmistelun sekä tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä, jolloin arvioidaan riskienhallinnan tuloksellisuutta.



KUVA 11. Riskien pääryhmät

Riskienhallinnan osalta vuosi 2023 on ennen kaikkea johdon riskienhallinnan menettelyjen päivittämisen, yhdenmukaistamisen ja orientoitumisen aikaa. Tämä tarkoittaa, että menettelyjen tasalaatuisuuden takaamiseksi liikkeelle lähdetään ylimmästä johdosta. Riskien arvioinnin lähtökohtana on erityisesti ennaltaehkäisy, joka on ymmärrettävästi kannattavampaa kuin seurausten korjaaminen. Organisaatiota on tärkeää ohjata ennakoivaan ja riskit tunnistavaan lähestymistapaan.

Tavoitteena on, että 1–2 vuoden kuluttua hyvinvointialueella on toimivat, tarkoituksenmukaiset ja vakiintuneet riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen menettelyt. Vastuu, riskien omistajuus ja hallinta ovat tulevaisuudessa vahvemmin toimialueilla ja palvelualueilla sekä niiden omavalvonnalla. Tämä edellyttää, että palvelutuotannon toimialueen ja palvelualueiden toimivan johdon tulee järjestää



riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen menettelyt strategisen ohjauksen mukaisesti. Toimialueella ja palvelualueilla tulee varmistaa riittävät ja oman toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiset voimavarat työn tekemiseen. Riskienhallinnan sähköinen tallennusalue Granite otetaan käyttöön hyvinvointialueen toiminnoissa ja sosiaali- ja terveystalouden asiakas-, potilas- ja työnturvallisuuden riskienhallinnassa käytetään Haipron riskienhallinnan tallennusalueita.

Toimintasuunnitelmassa tunnistetut hyvinvointialueen riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen periaatteet ovat:

1. Varmistetaan tavoitteiden saavuttaminen.
2. Varmistetaan asiakkaiden ja henkilöstön kokemus turvallisuudesta.
3. Huolehditaan hyvästä johtamisesta.
4. Hallitaan riskejä ja otetaan niitä hallitusti.
5. Turvataan toiminnan jatkuvuus varautumalla riskien toteutumiseen kaikkina vuorokauden aikoina.
6. Toiminnan jatkuva kehittäminen, systemaattinen seuranta ja arviointi.

8 Hyvinvointialueen tärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen ja resurssianalyysi

8.1 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan

Sosiaali- ja terveys- sekä pelastuspalveluiden on kaikissa olosuhteissa turvattava keskeisten palvelujen ja toiminnan jatkuvuus. Häiriötilanne voi tuottaa uusia asiakkaita ja palveluiden piirissä olevien asiakkaiden palvelutarve saattaa kasvaa.

Kiireelliseen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen tarpeeseen vastataan myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Perusterveydenhuoltoa kuormittavia häiriötilanteita voivat aiheuttaa erilaiset tartuntataudit tai veden ja ravinnon laadusta johtuvat sairastumiset, jotka yhtä aikaa tuovat lisää asiakkaita ja rajoittavat käytettävissä olevan henkilökunnan määrää. Normaalisti terveydenhuollon päivystyksestä vastaa Mikkelin ja Savonlinnan keskussairaaloiden päivystykset, mutta häiriötilanteessa myös muita toimintoja voidaan muuttaa päivystysluonteisiksi. Vähemmän akuutteja palveluita supistamalla resursseja voidaan siirtää tarpeenmukaisempiin tehtäviin. On kuitenkin huomioitava, että erilaiset kriisi- ja häiriötilanteet lisäävät yhteydenottoja neuvontapisteisiin, lisäksi häiriötilanteen jälkeinen psykososiaalisen avun tarve voi kuormittaa palveluita. Sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on keskeinen rooli psykososiaalisen tuen ja evakuoitien johtamisessa.

Ympäri vuorokautista hoitoa tai palveluita antavien yksiköiden toiminta on turvattava häiriötilanteissa. Yksiköissä on varauduttava mm. sähkön-, lämmön- ja vedenjakelun häiriöiden ja veden saastumisen kaltaisiin tilanteisiin. Sairaaloissa ja muissa suurissa yksiköissä liittymät kuten vesi, kaukolämpö ja sähkö tulevat kahta eri reittiä ja ovat näin varmennettuja. Lisäksi varmennuksiin käytetään kiinteistöissä olevia varajärjestelmiä, jotta toimintaa voidaan jatkaa myös häiriötilanteissa mahdollisimman normaalisti. Häiriötilanteet, kuten onnettomuudet, luonnonkatastrofit ja pandemiat lisäävät tyypillisesti lääketieteellistä hoitoa tarvitsevien potilaiden määrää. Tarvittaessa väliaikaisia lisäpaikkoja saadaan paikkamääriä lisäämällä ja kutsumalla vapaalla olevaa henkilöstöä töihin. Kiireellistä hoitoa tarvitsevat potilaat viedään lähtökohtaisesti Mikkelin ja Savonlinnan keskussairaaloihin, mutta tilanteissa, joissa potilaita on paljon, heitä voidaan kuljettaa myös



muihin päivystäviin yksiköihin. Tarvittaessa voidaan myös perustaa yksiköitä, jotka pystyvät tarjoamaan kiireellistä hoitoa potilaille. Paikkatarpeen lisääntyessä yksiköissä sisällä olevia asiakkaita voidaan kotiuttaa tehostetusti hyödyntäen kotiin vietäviä palveluita ja omaisten apua. Häiriötilanteessa tulee huomioida myös ne haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat, joiden kotona asuminen on riippuvaista kotiin annettavista palveluista. Mikäli hoidon antaminen koteihin käy häiriötilanteen seurauksena mahdottomaksi, kotihoidon piirissä olevia asiakkaita voidaan siirtää ikäihmisten palvelujen yksiköihin tai evakuoida erillisten suunnitelmien mukaisesti.

Sähköisten tietojärjestelmien haavoittuvuus on tärkeää huomioida osana toiminnan turvaamista. Häiriöt ja katkokset järjestelmien käytössä vaikuttavat muun muassa tietoliikenneyhteyksiin, tiedon käytettävyyteen ja potilas- ja asiakastietojärjestelmien käyttöön. Ongelmat sähkönjakelussa voivat estää pääsyn tietojärjestelmiin kokonaan ja kyberhyökkäyksestä johtuva järjestelmien toimimattomuus voi saada aikaan merkittävän häiriötilanteen. Tietojärjestelmien ollessa pois käytöstä siirrytään potilas- ja asiakastietojärjestelmiä koskevan häiriötilannesuunnitelman mukaisiin menettelyihin.

Häiriötilanteissa tavallista suurempi joukko hyvinvointialueen asukkaista tai alueelle muualta evakuoiduista ihmisistä saattaa tarvita toimeentulotukea. Toimeentulotuen tarve voi kasvaa esimerkiksi luonnonkatastrofien seurauksena, tai toisaalta palkanmaksun häiriinnyttyä esimerkiksi pitkittyneen lakon tai tietojärjestelmäongelmien vuoksi. Perustoimeentulotuen maksamisesta huolehtii Kela. Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki myönnetään jatkossa hyvinvointialueelta. Poikkeusoloissa toimeentulotuen maksaminen voidaan valtioneuvoston päätöksellä keskeyttää, tai tukea voidaan lykätä tai maksaa alennettuna enintään kolmen kuukauden ajan.

8.2 Hyvinvointialueen väestönsuojaaminen ja evakuointi

Väestön suojaamisen tai evakuoinnin tarve voi käynnistyä normaaliolojen onnettomuudesta tai häiriötilanteesta sekä poliittisissa, taloudellisissa ja sotilaallisissa erityistilanteissa. Paikalleen suojaamisen menetelmiä ovat sisätiloihin suojautuminen ja Valmiuslain 3 § 1 ja 2 kohtien tilanteessa suojautuminen väestönsuojiiin. Laajamittaiset evakuoinnit tulevat kysymykseen pääsääntöisesti valtioneuvoston päätöksellä, mutta myös erittäin vakava CBRNE tai suuronnettomuus voi käynnistää useiden satojen ihmisten evakuointitarpeen.

Väestön suojaamistilanteissa alueen pelastusviranomainen vastaa väestön hälyttämisestä ja neuvonnasta väestönsuojien käyttökuntoon laittamisesta. Pelastustoimen tehtävällä toteutettavassa suojaväistössä annetaan vaaratiedote, jota tarvittaessa tuetaan väestöhälyttimillä, sosiaalisella ja perinteisillä tiedotusvälineillä sekä ovelta ovelle tiedottamisella. Poikkeusoloissa valmiusevakuoinnista annetaan evakuointikäsky ja tarvittavat ohjeet jatkotoimenpiteistä.

Pelastuslain (2011/379) 64 §:n 1 momentin mukaan pelastustoimen viranomaisten on varauduttava toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvien valmisteluin. Valmisteluihin kuuluu muun ohella huolehtiminen väestönsuojelutehtävien edellyttämästä sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnista.

Pelastuslain (2011/379) 2 a § määritelmän mukaan väestönsuojelu (pitäiskö tämä koko kappale olla tuossa alussa?) on valmiuslain mukaisten sotilaallisten poikkeusolojen aikana tapahtuvaa humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja



vastaan ja siviiliväestön auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välittömien edellytysten luominen eloonjäämiselle. Normaalioloissa tapahtuvaa, väestönsuojelun kaltaista toimintaa kutsutaan väestön suojaamiseksi.

Hyvinvointialueella on useita väestönsuojeluun liittyviä tehtäviä. Pelastuslain (2011/379) 65 §:n mukaan hyvinvointialueen viranomaisen vastuulla olevat väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat hyvinvointialueen viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsopimussuhteisen tehtäviin.

Geneven sopimuksen lisäpöytäkirjan (1980/82) 61 artikla määrittelee väestönsuojelutehtävät seuraaviksi humanitaarisiksi tehtäviksi, jotka on esitetty taulukossa 4.

Geneven sopimuksen lisäpöytäkirjan (1980/82) 61 artikla määrittelee väestönsuojelutehtävät
i) hälytystoiminta;
ii) evakuointi;
iii) suojista huolehtiminen;
iv) pimennystoimenpiteiden hoito;
v) pelastustoiminta;
vi) lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto;
vii) sammutustoiminta;
viii) vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen;
ix) puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet;
x) tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu;
xi) osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla;
xii) välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen;
xiii) surmansa saaneista huolehtiminen;
xiv) avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi;
xv) edellä mainittujen tehtävien edellyttämät lisätoimenpiteet, mukaan lukien suunnittelu ja järjestely, muttei rajoittuen näihin.

TAULUKKO 4.

Edellä mainituista hyvinvointialueen viranomaisten suunnittelu ja johtovastuulle kuuluvat seuraavat tehtävät:

Geneven sopimuksen lisäpöytäkirjan (1980/82) 61 artikla määrittelee väestönsuojelutehtävät	ESHA viranomaisten suunnittelu ja johtovastuu
i) hälytystoiminta (väestön varoittaminen)	Pelastustoimi
ii) evakuointi (mukaan lukien laajat väestönsiirrot)	Pelastustoimi, SoTe
iii) suojista huolehtiminen (tarkastukset)	Pelastustoimi
v) pelastustoiminta;	Pelastustoimi
vi) lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto;	SoTe
vii) sammutustoiminta;	Pelastustoimi
viii) vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen	Pelastustoimi
ix) puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet	Pelastustoimi
x) tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu	SoTe
xiv) avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi;	Pelastustoimi, SoTe

TAULUKKO 5. Hyvinvointialueen tehtävät väestönsuojelutilanteessa

Pelastuslain (2011/379) 65 §:n mukaan viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, ovat velvollisia laatimaan pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset suunnitelmat tehtäviensä hoitamisesta väestönsuojelussa. Pelastuslaitokselle on



annettava selvitykset väestönsuojeluun käytettävissä olevista voimavaroista. Pelastustoimi voi lisäksi saada valmiuslain (2011/1552) 17 luvun mukaisia lisätoimivaltuuksia väestönsuojelutehtävien suorittamiseksi.

Sosiaalihuolto on pelastuslain (2011/379) 46 §:n mukaan velvollinen osallistumaan pelastustoiminnan tukemiseen ja väestön suojeluun. Sosiaalihuollolle on täsmennetty vastuu onnettomuuksien uhrien ja evakuoidun väestön majoituksesta, ruokahuollosta, vaatuksesta ja muusta perushuollosta sekä avustaminen pelastushenkilöstön huollossa. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden on huolehdittava psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestämisestä. Vastuu psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtamisesta ja yhteen sovittamisesta kiireellisissä tilanteissa on 1.1.2023 lukien määritelty lakisääteisesti sosiaalipäivystyksille. Terveydenhuolto toteuttaa psykososiaalista tukea kiireellisissä tilanteissa yhdessä sosiaalipäivystyksen kanssa. (Sosiaalihuoltolaki 29a§, Terveydenhuoltolaki 50a§).

Väestönsuojeluun liittyy myös valmiuslain (2011/1552) 116 §:n mukainen väestönsuojelovelvollisuus, mikä tarkoittaa jokaisen Suomessa kotikunnan omaavan 18–67-vuotiaan velvollisuutta suorittaa tarvittavia väestönsuojelutehtäviä.

8.3 Hyvinvointialueen toimialojen toimintaedellytykset

Hyvinvointialueen toimialojen valmiussuunnittelu ja varautuminen tehdään toimialoittain huomioiden toimialoja koskeva lainsäädäntö sekä varautumisen velvoitteet eri häiriötilanteita varten. Hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleinen osa ei korvaa toimialojen yksityiskohtaista valmiussuunnittelua. Hyvinvointialueen omistamilta yhtiöiltä ja palvelutuotannon ulkoistuksen toimijoilta ja ostopalveluiden tuottajilta vaaditaan myös valmiussuunnittelun tekemistä ja varautumista eri häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hyvinvointialueen on varauduttava myös tilanteeseen, jossa ulkopuolinen palveluntuottaja tai -toimittaja on häiriötilanteessa kyvytön täyttämään sopimusvelvoitteitaan.

8.3.1 Perusterveydenhuolto ja päivystys

Hyvinvointialueen päivystystoiminnot huolehtii äkillisesti sairastuneiden ja loukkaantuneiden potilaiden päivystyksellisestä hoidosta joka päivä ympäri vuorokauden. Mikkelin ja Savonlinnan sairaaloiden päivystykset ovat keskeisiä toimijoita suuronnettomuus- ja monipotilastilanteissa. Päivystyksessä on varauduttu erilaisin suunnitelmin tukemaan suuronnettomuustilanteiden terveydenhuollollisia kiireellisiä tarpeita. Suunnitelmien avulla on varauduttu laajentamaan ja sopeuttamaan toimintaa häiriötilanteiden tarpeisiin. Näin on varmistettu toiminnan resurssointi ja jatkuvuudenhallinta. Häiriötilanteessa myös muita terveydenhuollon toimipisteitä voidaan muuttaa päivystyslunontaisiksi.

8.3.2 Sairaalapalvelut

Jos sairaalan on siirryttävä tehostettuun- tai täysvalmiuteen, poliklinikatoimintaa vähennetään ja päivystyksellistä toimintaa lisätään sekä resursseja siirretään kriittisiin toimintoihin ja sairaalapalveluihin. Tarvittaessa normaaliajan erikoisalajaosta vuodeosastoilla luovutaan ja osastot muutetaan erikoisalasta riippumattomiksi yhteisosastoiksi. Yhteistyötä muiden yksiköiden ja hyvinvointialueiden kanssa tehostetaan. Valmiusasteen kohottaminen voi tulla tarpeeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa laaja infektioepidemia uhkaa



väestön terveyttä. Tällaisessa tilanteessa erikoisalakohtaisista vuodeosastoista tarvittaessa luovutaan ja osastoja voidaan muuttaa infektiio-osastoiksi.

8.3.3 Ensihoito

Ensihoito on keskeinen toimija suuronnettomuus- ja monipotilastilanteissa sekä kaikissa yhteiskunnan normaaliolojen häiriötilanteissa. Ensihoito tekee tiivistä yhteistyötä, pelastustoimen sekä terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kotiin vietävien palveluiden kanssa. Ensihoidossa on varauduttu laajentamaan ja sopeuttamaan toimintaa normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin erilaisin suunnitelmin. Ensihoidon valmiussuunnitelmat yhteensovitetaan YTA-alueen sisällä ja kansallisella tasolla, näin ensihoidon yksiköt voivat tarvittaessa toimia hyvinvointialueen rajojen ulkopuolella. Kyky toimia häiriötilanteissa perustuu normaalioloissa hankittuun ja ylläpidettyyn suorituskykyyn. Suorituskyky pohjautuu riittäviin henkilöresursseihin, ajantasaisiin henkilövarauksiin, materiaalliseen varautumiseen, koulutuksien ja harjoittelun avulla ylläpidettyyn osaamiseen, viranomaisten väliseen yhteistoimintaan sekä suunnitelmien laatimiseen, testaamiseen ja ylläpitoon. Ensihoidon kannalta on tärkeää, että hyvinvointialueella on riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen tehtävistä.

8.3.4 Sosiaalipalvelut

Sosiaalihuollon palvelut ja toimintayksiköt ovat keskenään hyvin erilaisia ja siten myös niiden toimintaedellytyksissä on eroavaisuuksia. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on turvattava sosiaalihuollon omat lakisääteiset tehtävät sekä vastattava häiriötilanteen muodostamaan palveluiden tarpeen merkittävään kasvuun. Kriittisin sosiaalihuollon resurssi on henkilöstö, jonka saatavuudessa on pulaa jo normaalioloissa. Monia sosiaalihuollon keskeisiä tehtäviä voi hoitaa ainoastaan laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö. Lisäksi häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa toimiminen voi vaatia sosiaalihuollon henkilöstöltä erityisosaamista (esim. häiriötilannekeskuksen perustaminen, psykososiaalisen tuen järjestäminen), eikä hyvinvointialueen sisällä ole näihin tehtäviin nopeasti siirrettävissä olevaa, osaavaa henkilöstöreserviä. Sosiaalihuoltoon kohdistuu myös merkittävää henkilöstömitoituksia ja määräaikoja koskevaa sääntelyä.

Joidenkin sosiaalihuollon toimintojen laajuutta ja tasoa voidaan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ajaa tilapäisesti alas ja vastaavasti vahventaa niitä toimintoja, joihin kohdistuu eniten kuormitusta ja palveluntarvetta. Poikkeusoloissa valtioneuvosto voi erillisellä asetuksella myöntää hyvinvointialueille oikeuden tilapäisesti poiketa joistain sosiaalihuoltoa koskevista määräajoista.

8.3.5 Ikääntyneiden palvelut

Ikääntyneiden toimiala tuottaa ja huolehtii hyvinvointialueen ikääntyneiden palvelujen kokonaisuudesta, joka kattaa laitoshoidon, asumis- ja kotiin vietävien palveluiden tuottamisen. Ikääntyneiden palvelut ovat keskenään erilaisia ja myös niiden toimintaedellytyksissä on eroavaisuuksia. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on turvattava ikääntyneiden palveluiden lakisääteiset tehtävät ja vastattava häiriötilanteen muodostamaan palveluiden tarpeen kasvuun. Ikääntyneiden palveluissa henkilöresursseista on pulaa jo normaalioloissa, joten häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa resursseja joudutaan siirtämään ja keskittämään ikääntyneiden palveluiden kriittisiin toimintoihin ja palveluihin.



8.3.6 Pelastus- ja turvallisuuspalvelut

Pelastuspalvelut huolehtivat toimintaedellytyksistään itsenäisesti ja yhteistoiminnassa muiden tahojen kanssa. Toimintaedellytystensä turvaamiseksi pelastuspalvelut ja sen toiminta on suunniteltu erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin mukautuvaksi. Mukauttamistoimenpiteitä ovat esimerkiksi toiminnan keskittäminen tai hajauttaminen, henkilöstön siirtäminen ja kouluttaminen toisiin tehtäviin, poikkeava työvuorosuunnittelu sekä materiaalin, ajoneuvojen tai tilojen haltuunotto. Osa toimenpiteistä edellyttää poikkeusolojen mukaisten lisätoimivaltuuksien käyttöönottoa ja osa toimenpiteistä on toteutettavissa esimerkiksi pelastustoiminnan johtajan toimivaltuuksin (Pelastuslain 2011/379, 36 §).

Pelastustoimen lakisääteisiin tehtäviä (onnettomuuksien ehkäisy, valvonta ja varautuminen) toteutetaan kaikissa turvallisuustilanteissa. Normaalioloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa edellä mainittujen toimintojen sujuva hoitaminen edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja, osaamisen ylläpitoa ja toimivia tietojärjestelmiä. Poikkeusoloissa toimintoja priorisoidaan ja siirretään myöhemmin tehtäviksi.

Hyvinvointialueen turvallisuuspalvelut huolehtivat organisaation turvallisuuden kokonaisuudesta, joka pitää sisällään myös työsuojelun ja asiakas- ja potilasturvallisuuden kokonaisuudet.

8.3.7 Konsernipalvelut

Konsernipalvelut vastaavat hyvinvointialueen palvelutuotannon tukipalveluista. Tukipalvelut koostuvat useasta palvelualueesta, jotka tukevat muiden toimialojen toimintoja kaikissa tilanteissa. Eri häiriötilanteiden hoitaminen vaatii myös konsernipalveluiden toimialalle varautumisen ja valmiussuunnittelun toimenpiteitä ja heidän tuottamia tukipalveluita, jotta hyvinvointialueen elintärkeät palvelut ja toiminnot pystyään tuottamaan kaikissa tilanteissa. Toimialan palvelutuotanto ja toiminnot koostuvat: tila- ja tukipalveluista, henkilöstö-, hankinta- ja talouspalveluista, digitaalisista ja tietopalveluista, viestintä-, päätöksenteon tuen- ja vaikuttavuuspalveluista.

8.3.8 Lääkkeet ja hoitotarvikkeet

Sairaala-apteekit vastaavat hyvinvointialueen toimintayksiköiden lääkehuollosta. Lääkehuollon tehtävänä on hankkia, varastoida ja toimittaa lääkkeet toimintayksiköille. Lääkkeitä on varastoitava laitoksissa lääkkeiden velvoitevarastointilain (2008/979) ja -asetuksen (2008/1114) mukaisesti lääkeaineryhmästä riippuen 6 kk:n, 3 kk:n tai 2 viikon kulutusta vastaava määrä. Velvoitevarasto on sairaala-apteekin normaalia kiertävää lääkevarastoa, jolloin velvoitteesta aiheutuva hävikki voidaan minimoida. Tilanteissa, joissa toimintavalmiutta pitää kohottaa, velvoitevarastointi turvaa suurelta osin lääkehoitojen jatkuvuuden. Laitosten lisäksi lääkkeiden maahantuojilla ja valmistajilla on oltava omat velvoitevarastonsa, joten lääkevarastot Suomen rajojen sisäpuolella ovat kattavat.

Poikkeustilanteissa on huomioitava, että tiettyjen lääkevalmisteiden, kuten infuusionesteiden, mikrobilääkkeiden ja tehohoitolääkkeiden kulutukset kasvavat huomattavasti normaalikulutuksesta, joten varastot eivät riitä yhtä kauan kuin normaalioloissa. Viranomaiset voivat ohjeistaa poikkeus- tai häiriötilanteissa korottamaan varastoja tiettyjen lääkeaineiden tai lääkeaineryhmien osalta. Lääkehuollon



palveluiden osalta sairaala-apteekin toiminnassa keskitytään turvaamaan poikkeustilanteissa ylläpidettävien toimintojen lääkehuolto.

8.3.9 Lääkintälaitteet

Hyvinvointialueella on käytössä yksi yhtenäinen laiterekisteri, johon lääkintälaitteet on rekisteröity. Tietojen ylläpitämiseksi on yhdenmukaiset menettelytavat, jotka täyttävät lääkitälaitteille asetetut lait ja asetukset. Laitekannan hyvää toimintavarmuutta ylläpidetään säännöllisillä määräaikaishuolloilla. Valmiutta kohotettaessa siirretään huoltotoiminnan painopistettä määräaikaishuolloista akuutimpiin viankorjauksiin.

Ennakoivilla ja asteittain lisättävillä laite-, varaosa- ja tarvikkehankinnoilla ylläpidetään kulloinkin tarvittavalle ajanjaksolle optimoitua varastoa. Laitteiden käyttäjäyksiköt tekevät arviointia laitteiden ja niiden kulutustarvikkeiden tarpeesta, jonka perusteella lääkitätekniiikan ja hankintatoimen yksiköt ohjaavat omia toimenpiteitään parhaan laite- ja tarvikkekannan turvaamiseksi.

8.3.10 Kuvantamispalvelut

Kuvantamispalvelujen tehtävänä on vastata erikoisalojen diagnostisista tukipalveluista radiologian, kliinisen fysiologian ja neurofysiologian, isotooppilääketieteen sekä lääkehuollon osalta. Radiologian erikoisala tuottaa myös potilaiden hoitoon liittyviä toimenpideradiologisia palveluita. Kuvantamispalvelut tuottavat myös fyysikkopalveluja erikoisalojen tarpeisiin. Fyysikkoasiantuntijat osallistuvat säteilyturvallisuus- onnettomuuksien hallintaan. Normaaliolosuhteissa radiologisia palveluita sekä päivystys-EEG-tutkimuksia tuotetaan kaikkina vuorokaudenaikoina. Poikkeusoloissa diagnostisten palveluiden määrää voidaan lisätä, mutta niiden saatavuuteen vaikuttavat ensisijaisesti sähkön, laitteiden ja tietoliikenneverkkojen toimivuus.

8.3.11 Laboratoriopalvelut

ISLAB toimii Etelä-Savon alueilla vastaten laboratoriopalveluiden tuottamisesta perus- ja erikoissairaanhoidon tarpeisiin. ISLAB ylläpitää näytteenotto- ja analytiikkavalmiuksia hyvinvointialueen kannalta kriittisin osin ympäri vuorokauden. Tilanteissa, joissa toimintavalmiutta pitää kohottaa, turvataan ensisijaisesti näytteenoton, päivystystutkimusten ja verituotteiden saatavuus siirtymällä vain päivystysvalikoimaan kuuluvien tutkimusten tekemiseen. Toimintavalmiuden ylläpitoon on varauduttu yhtenäisellä alueellisella laitekannalla, jonka ansiosta analytiikkaa voidaan tehdä myös muissa hyvinvointialueen sairaaloissa. ISLAB hyvinvointiyhtymä tuottaa laboratoriopalveluita myös Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueilla.

8.3.12 Materiaalihuolto ja logistiikka

Etelä-Savon hyvinvointialueen konsernipalvelut tuottaa materiaalihuolto- ja kuljetuspalvelut myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa yhteistyössä inhouse yhtiöiden kautta. Häiriötilanteen aikana turvataan potilas-, lääke-, ruoka-, välinehuolto-, puhtaan pyykin-, varastotavaran- sekä jätteiden kuljetukset. Henkilöresurssit järjestetään vuosilomien siirroilla, työaikamuutoksilla sekä tuotannon uudelleenjärjestelyllä.



Suuronnettomuustilanteissa vastuu potilaskuljetusten ajojärjestelyistä siirtyy ensihoito- ja tilannekeskuksen koordinoitavaksi. Häiriötilanteen aikana kiireettömiin potilaskuljetuksiin varatut autot ovat ensihoitokeskuksen käytössä, kunnes tilanne on normalisoitunut. Kiireettömät potilaskuljetukset hoidetaan mahdollisuuksien mukaan, jos kriittiset kuljetukset eivät käytä koko kuljetuskapasiteettia.

8.3.13 Ruokahuolto

Hyvinvointialueen ruokapalveluita tuotetaan pääosin omana tuotantona ja ostopalveluna. Kaikki ruokapalvelua järjestävät tahot varmistavat omavalvontajärjestelmällään, että elintarvikkeiden, elintarvikehuoneiston ja siellä harjoitettavan toiminnan elintarvikemääräyksissä (Elintarvikelaki 2021/297) asetetut vaatimukset täyttyvät. Häiriötilanteissa potilasruokailu turvataan kohdentamalla ruokapalveluhenkilöstön resurssit potilaiden aterioiden ruokatuotantoon. Ruokapalveluissa otetaan käyttöön suppeampi ruokalista, joka on koostettu valmiuselintarvikevarastosta. Potilasruokailussa käytetään pääosin kertakäyttöastioita, joista on valmiusvarasto olemassa. Tarvittaessa henkilöstöresursseja vahvistetaan vuosilomien siirroilla ja työaikamuutoksilla. Ravintokeskuksien välistä yhteistyötä tiivistetään henkilöstösiirroilla sekä toimittamalla ruokatuotteita ja aterian osia yksiköiden välillä. Evakuointien ruokahuollosta on sovittu alueen kuntien evakuointisuunnitelmissa.

8.3.14 Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023

Palvelutuotannon ulkoistamisen myötä toimijoiden ketjutus aiheuttaa uudenlaisen riskin varautumisen näkökulmasta, joka tulee huomioida huolellisesti sopimuksissa. Toimijoiden ulkoistaminen ja ketjutus voi vaikeuttaa johtamista sekä hämärtää vastuita häiriötilanteiden hoitamisessa. Selkeä johtaminen ja vastuunjako ovat olennaisia varautumistoimenpiteitä jatkuvuuden kannalta. Tuottajasta huolimatta järjestämisvastuu kuuluu aina julkiselle toimijalle eli sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen osalta hyvinvointialueelle. Toimintojen ulkoistamisen myötä järjestämisvastuu edellyttää sopimusten valvontaa ja aktiivista seurantaa, jolla varmistetaan, että mahdollisiin puutteisiin reagoidaan ja poikkeamat palveluntuotannossa tulevat oikea-aikaisesti korjattua (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019b, 19). Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt ovat esitetty kuvassa 12.

Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023

Yhtiöt, jossa omistajuus tai osa omistajuutta

- 2M-IT
- DigiFinland Oy
- Hyvil Oy
- Islab hyvinvointiyhtymä
- Istikki Oy
- Järvi-Saimaan palvelut Oy
- Järvi-Suomen Terveys Oy
- Kuntien Tiera Oy
- Maakuntien tilakeskus Oy
- Meidän IT ja talous Oy
- Mikkelin Pesula Oy
- Mikkelin Puhelinosuuskunta
- Mikkelin Sairaalaparkki Oy
- Monetra Oy
- Monetra Pohjois-Savo Oy

- Nets Denmark A/S
- Pieksämäen Tukipalvelut Oy
- Sakupe Oy
- Sansia Oy
- Sarastia Oy
- Servica Oy
- SOTEVirtuaalikirjasto Oy
- UNA Oy

Kiinteistö yhtiöt, jossa omistajuutta

- AS Oy Kotilahdentie
- As Oy Maaherranpuisto
- As Oy Pirtinkulma
- Kiinteistö Oy Aurinko Ruka
- Kiinteistö Oy Sästömmä

KUVA 12. Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023



8.4 Sopimusperusteinen varautuminen

Valmiuslain (2011/1552) 12§ mukaan valtion viranomaisten, valtion liikelaitosten ja kuntien lakisääteinen velvollisuus on varmistaa tehtäviensä häiriötön hoitaminen kaikissa oloissa. Varautuminen tulee ulottaa koskemaan myös organisaation kriittisten toimintojen jatkuvuuteen vaikuttavia ulkoistettujen ja ostopalvelujen, materiaalihankintojen sopimuksia sekä yhteishankintoja. Hankinnoissa varautumisen päämääränä on, että tuotettava palvelu ei keskeydy tai se palautuu normaaliksi mahdollisimman pian. Erityisen tärkeänä nähdään elintärkeiden palveluiden turvaaminen ja niiden huoltovarmuus. Elintärkeitä toimintoja hyvinvointialueen näkökulmasta ovat esimerkiksi kiireellinen pelastustoiminta, kiireellinen ensihoito, vaativa erikoissairaanhoido, lääkkeiden ja lääkintätarvikkeiden jakelu, perusterveydenhuolto ja sosiaalipalvelut, tukipalvelut sekä sosiaali- ja terveystyöpalvelujen sekä pelastustoimen tuottamiseen tarvittava infrastruktuuri (vesi, sähkö, polttoainehuolto, ICT, jätehuolto, logistiikka ja päivittäistavarahuolto).

Hyvinvointialueen toimintaympäristö rakentuu monituottajamallin mukaisesti julkisten toimijoiden ja yksityisten palveluntuottajien varaan. Palveluiden toimintavarmuus ja luotettavuus on turvattava sopimusperusteisella varautumisella. Palveluja ulkoistettaessa ja sopimuksia tehtäessä järjestäjällä säilyy velvollisuus varmistaa, että tehdyt sopimukset tukevat julkisen organisaation vastuulla olevaa lakisääteistä varautumista. Julkisen toimijan vastuu varautumisesta sekä palveluiden jatkuvuudesta ei siirry palveluntuottajalle, vaikka palvelu toteutettaisiin sopimus pohjaisesti. Hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevasta toiminnasta sopimuksia laadittaessa hyvinvointialueen on edellytettävä yksityisiä palveluntuottajia laatimaan ja esittämään suunnitelma valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta sekä sovittava häiriötilanteen ilmoitusmenettelyistä kuten myös tilannekuvan ylläpitämisestä ja välittämisestä.

Etelä-Savon hyvinvointialue ostaa palveluja ostopalvelujen volyymi on noin 330 miljoonaa euroa, näistä 190 miljoonaa on asiakaspalvelujen ostoja ja noin 140 miljoonaa euroa muiden palvelujen ostoja. Tämän lisäksi hyvinvointialue ostaa aineita, tarvikkeita ja tavaroita noin 62 miljoonalla eurolla. Etelä-Savon hyvinvointialueen yhteistyösopimusten ja hankintojen sopimusperusteinen varautuminen pohjautuu valtakunnalliseen ohjeistukseen. Sopimusperusteinen varautuminen sisällytetään hankintojen kilpailutuksiin ja uusiin sopimuksiin. Hyvinvointialue huolehtii siitä, että järjestämisvastuun mukainen sopimuse seuranta ja valvonta toteutuvat. Sopimuskumppaneiden, niiden alihankintayritysten ja muiden verkostokumppaneiden jatkuvuuden hallinnan tasoa valvotaan huoltovarmuuskeskuksen laatimien Sopiva-suosituksen lausekkeiden avulla.

Sopimusperusteinen varautuminen edellyttää vahvaa sopimusohjausta. Hyvinvointialueen sopimusohjausta tehdään sopijakumppaneiden kanssa käytävissä neuvotteluissa, sopimusten valmistelussa, laadituissa sopimuksissa sekä sopimusten valvonnassa (Kuva 13).

Sopimusohjaus ja sopimusten hallinnan periaate



KUVA 13. Sopimusohjauksen ja sopimusten hallinnan periaatteet (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 19.)

8.5 Kolmannen sektorin ja seurakuntien välinen yhteistyö

Järjestöillä on merkittävä rooli onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin varautumisessa. Järjestöt tuottavat palveluja, koordinoivat vapaaehtoisten osallistumista viranomaisia tukevaan toimintaan ja ylläpitävät esimerkiksi valmiustoimintaan liittyvää erityisosaamista. Järjestöt kanavoivat, johtavat ja koordinoivat myös järjestöihin kuulumattomien kansalaisten auttamishalua erilaisiin auttamistehtäviin. Suomen Punaisen Ristin asemasta ja tehtävistä on säädetty Suomessa lailla (laki Suomen Punaisesta Rististä 2000/238 ja asetus 2017/827). Suomen Punaisella Ristillä on valtakunnalliset yhteistyömuistiot STM:n ja SM:n hallinnonalan kanssa, joissa on sovittu varautumisesta ja vapaaehtoistoiminnan koordinaatiosta.

Suomen Punaisen Ristin tai Vapaaehtoisen pelastuspalvelun järjestöverkoston hälytysryhmissä toimii Etelä-Savossa koulutetut ja yhteistoimintaan harjaantuneet vapaaehtoiset. Maakunnan alueella toimintaa koordinoi Suomen Punaisen Ristin Kaakkois-Suomen piiri, joka on asettanut valmiuspäällikön yhteyshenkilöksi hyvinvointialueen kanssa tehtävään varautumisyhteistyöhön. Suomen Punaisen Ristin toimijoiden hälyttäminen tapahtuu viranomaisnumeron kautta. Yhteistyötä tehdään myös varautumiskoulutus- ja harjoitustoiminnassa.

Ennen hyvinvointialueen aloittamista yhteistyösopimuksia on ollut yhdistyvien organisaatioiden kanssa. Yhteistyön ja pitkäjänteisen varautumistyön varmistamiseksi Etelä-Savon hyvinvointialueen aloittaessa pyritään siihen, että Suomen Punaisen Ristin ja sen koordinoitavastuun alla toimivien muiden vapaaehtoisjärjestöjen hälytysryhmien (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu) kanssa tehdään yksi, koko hyvin-



vointialueen laajuinen yhteistyösopimus. Sopimuksessa määritellään tilanteet, joissa hyvinvointialue voi hälyttää koulutettuja vapaaehtoisryhmiä tukemaan viranomaistoimintaa, miten hälyttäminen tehdään ja millä ehdoilla hälytysryhmät ovat käytettävissä.

Seurakuntien järjestämä henkinen huolto on tärkeä osa henkisen huollon kokonaisuutta. Hyvinvointialueella on Mikkelin evankelis-luterilaisen seurakunnan kanssa yhteistyösopimus, jossa on sovittu seurakunnan henkilöstön toimimisesta henkisen huollon tuen tehtävissä sekä hätämajoituksen järjestämisestä esimerkiksi seurakunnan leirikeskuksissa.

9 Hyvinvointialueen toiminnan turvaaminen

Kokonaisvarautumista normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ohjataan tällä organisaation yleisellä valmiussuunnitelmalla (yleinen osa), toimialojen omilla valmiussuunnitelmilla, skenaariokohtaisilla toimintaohjeilla, toimipisteiden pelastussuunnitelmilla sekä tietosuoja-asiakirjoilla. Tilanteen mukaan tehdään lisäksi hallintopäätöksiä ja sisäisiä ohjeita toimivaltaisten viranhaltijoiden toimesta.

Maakunnan kokonaisturvallisuutta täydentävät myös kaikkien yhteistyötahojen valmiussuunnitelmat. Yhteistyötahoja ovat muut viranomaiset sekä kaikki yritykset, jotka tuottavat energia-, materiaali-, huolto- ja ylläpitopalveluita hyvinvointialueelle. Lisäksi ns. kolmannen sektorin toimijoilla, kuten Suomen punaisella ristillä ja Vapaaehtoisella pelastuspalvelulla on merkittävä yhteistyörooli hyvinvointialueen palvelutuotannossa häiriötilanteissa.

Lähtökohtaisesti koko hyvinvointialueen työntekijät ovat käytettävissä häiriötilanteiden hallintaan, pois lukien kertausharjoitusten ja liikekannallepanon aikana. Hyvinvointialueen palvelujen toimivuuden kannalta keskeisten henkilöiden ja heidän varahenkilöidensä osalta hyvinvointialueen on tehtävä henkilövarausesitys (puolustusvoimien) Etelä-Savon aluetoimistolle.

9.1 Johtaminen, johtamisjärjestelmä ja päätöksenteko

Hallintosäännön mukaisesti Etelä-Savon hyvinvointialueen aluehallitus vastaa hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden hallinnasta, johon kuuluvat uhkiin varautuminen, normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen. Hallintosäännön 12 luvussa määrätään toimivallasta vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Aluehallitus vastaa valmiussuunnitelmin ja etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä siitä, että hyvinvointialueen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Hyvinvointialueen johtamisjärjestelyt perustuu normaaliolojen johtamisjärjestelyihin ja toimintatapoihin. Johtamisen vastuunjako ja tehtävät perustuvat toimialojen lainsäädäntöön. Toimivaltainen viranomainen johtaa operatiivista toimintaa, vastaa viestinnästä ja tiedottaa tilanteesta sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Johtovastuu voi vaihtua häiriötilanteen eri vaiheissa, jolloin toimijoiden tiedonvaihto korostuu. Häiriötilanteen tukena ovat kansalliset, alueelliset ja paikalliset yhteistyöfoorumit, jotka tukevat häiriötilanteen hallintaa ja arvioivat tilanteen kehittymistä.

Häiriötilanteiden aikana ja poikkeusoloissa hyvinvointialuejohtaja sekä toimialajohtajat voivat käyttää päätösvaltaa hyvinvointialueen palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi.



Hyvinvointialuejohtajan toimivalta on ensisijainen. Päätösvalta voi koskea esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhat sekä elintärkeiden palveluiden keskeytymiseen, talouteen, kiinteistöihin, muuhun omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvat uhat, jotka aiheuttavat välittömän vaaran tai muun vakavan toiminnallisen tai taloudellisen riskin.

Häiriötilanteiden aikana ja poikkeusoloissa hyvinvointialueen toimintaa johtaa hyvinvointialuejohtaja ja hänen johtamansa häiriötilannejohtoryhmä. Häiriötilannejohtoryhmän jäsenistöä voidaan päivittää vastaamaan häiriötilanteen tai poikkeusolojen vaatimia tarpeita.

Etelä-Savon hyvinvointialueen häiriötilannejohtoryhmä:

- Hyvinvointialuejohtaja, pj.
- Johtajaylilääkäri
- Toimialajohtajat
- Henkilöstöjohtaja
- Digijohtaja
- Viestintäpäällikkö
- Tila- ja tukipalvelujohtaja
- Asiantuntijajäsenet

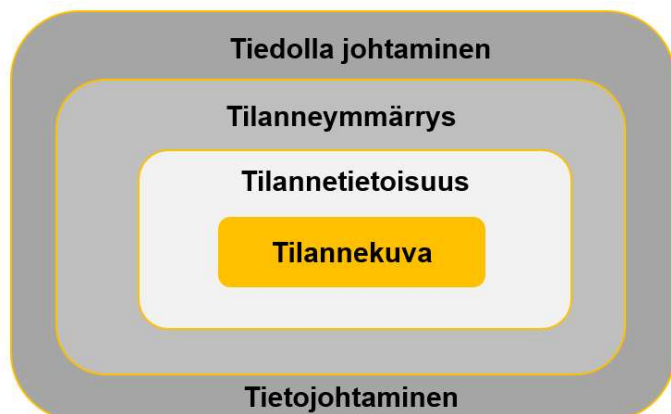
Häiriötilanteen tilannekuvaa tuottaa Etelä-Savon sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekeskus yhteistyössä pelastustoimen tilanne- ja johtokeskuksen kanssa.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa hyvinvointialuejohtaja ja häiriötilannejohtoryhmä vastaavat tilanteen edellyttämistä toimenpiteistä ja ohjaavat resursseja ja voimavaroja eri tehtäväalueille häiriötilanteen ja poikkeusolojen vaatimusten mukaisesti. Toimialojen toimintaa ja palvelutuotantoa häiriötilanteissa koordinoivat toimialakohtaiset johtoryhmät.

Etelä-Savon hyvinvointialueen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisjärjestelmä valmistellaan vuoden 2023 aikana. Johtamisjärjestelmässä kuvataan selkeät roolit, vastuut ja toimenpiteet, joita toiminnan koordinoimiseksi tehdään eri häiriötilanteissa.

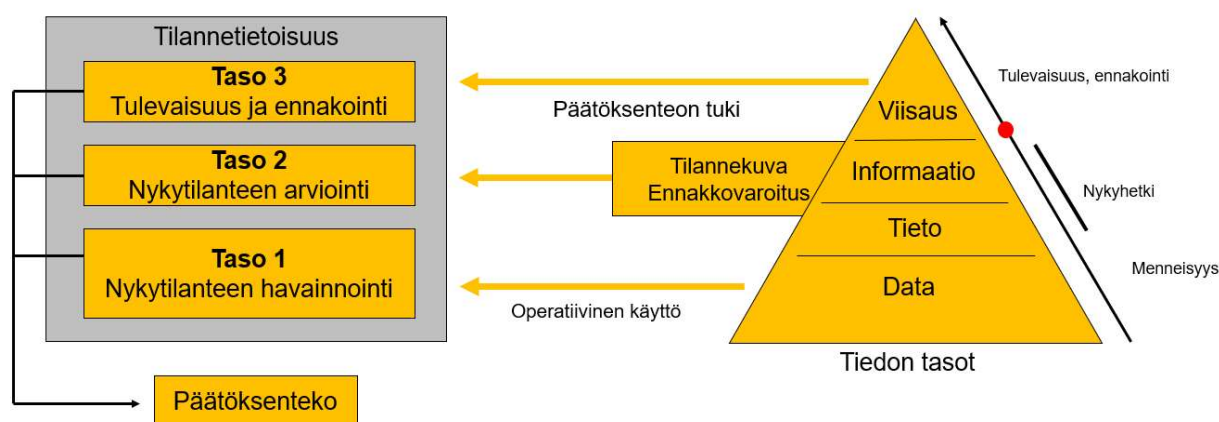
9.2 Tilannekuva

Etelä-Savon maakunnan laajuisen organisaation häiriötilanteen hallinnan keskeisin toiminto on tilannekuva ja sen hallinta. Tehokas häiriötilanteiden hallinta edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, tilannekuvan ja viestinnän välillä. Tilannekuvan muodostaminen edellyttää hyvää ja tehokasta johtamista, jossa tulee ymmärtää tilanteen muuttujien (tilannetietoisuus) ja kehittymisen arviointi (tilanneymmärrys). Tilanteen aikana tilannekuvaa tulee muodostaa ja päivittää mahdollisimman reaaliaikaisesti. Pohja päätöksenteolle on jatkuvan seurannan kautta muodostunut ja analysoitu tilannekuva (Kuva 14).



KUVA 14. tilannekuvan analysoinnin elementit

Tilannekuva on keskeinen tiedolla johtamisen väline erityisesti häiriötilanteiden hoidossa. Hyvin koottu ja riittävän usein päivittyvä tilannekuva voi myös auttaa ennakoimaan häiriötilanteita. Nopea reagointi ja kattava, häiriötilanteen tarpeisiin mukautuva tilannekuva auttaa johtamaan toimintoja tuloksekkaasti myös vaikeissa, ennakoimattomissa tilanteissa (Kuva 13).



KUVA 15. Tilannekuvan, tilannetietoisuuden ja tiedon tasot mukailten Endesleyn 1995

Hyvinvointialue tuottaa tilannekuvaa toimialojensa päivittäistoiminnoista ja palveluista, joka lisää kokonaisymmärrystä hyvinvointialueen toiminnasta. Tilannekuvasta saatavaa tietoa käytetään operatiivisen ja strategisen päätöksenteon tukena eri häiriötilanteissa. Tilannekuvajärjestelyillä pyritään myös välittämään kokonaisnäkemys toimintaympäristöstä, siinä tapahtuneista ja ennakoitavista muutoksista sekä muiden toimijoiden tulevista toimenpiteistä eri osapuolten kesken. Tilannekuvan luominen on tilanteen hallintaan osallistuvien toimivaltaisten viranomaisten tehtävä. Saadakseen riittävän tilannekuvan, hyvinvointialueen on luotava yhdessä yhteistoimintatahojen kanssa sellainen järjestely, että tilanteiden vaikutukset palveluntuotantoon voidaan arvioida riittävällä tasolla hyvinvointialueen päätöksenteossa ja toiminnan yhteensovittamisessa toimialojen kesken.

Tilannekuvan muodostamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa muodostetaan kokonaiskuvaa nopeasti muuttuvasta ympäristöstä esim. onnettomuus- tai eri häiriötilanteissa. Tilannekuvan kokoamisella luodaan

edellytyksiä päätöksenteolle ja johtamiselle. Tilannekuvaa välitetään aktiivisesti tehtävältä alueelta toiselle ja yhteistyöviranomaisille.

Tilannekuvan laatiminen koostuu erilaista vaiheista, joita ovat havainnointi, tilanteen arviointi, päätöksen teko ja toiminta (Kuva 16). Tilannekuvaprosessi tarkoituksena on luoda hyvinvointialueen tilannekuvan laatimiselle selkeä ja toimiva sekä jatkuva toimintamalli, jonka raportti sekä keräämisen prosessi on vakioitu mutta kuitenkin skaalautuva toimintamalli tilanteen mukaan.



Kuva 16. Tilannekuvan muodostamisen prosessi mukailen John Boydin OODA-loop mallia

Hyvinvointialueen toimintaympäristön ja palveluntuotannon kannalta on tärkeää, että tilannekuvaan tarvittavaa tietoa kerätään organisaation sisältä ja ulkoa. Etelä-Savon hyvinvointialueen tilannekuvaa kerätään kaikilta toimialoilta, jota jaetaan myös eri toimijoille ja sidosryhmille. Hyvinvointialueen tilannekuva muodostuu kansallisella-, alueellisella- ja paikallisella tasolla. Hyvinvointialueen tilannekuva muodostuu esimerkiksi seuraavista asioista:

- Etelä-Savon alueen turvallisuus ja varautuminen (alueellinen riskiarvio)
- Turvallisuushavainnot (sisäinen ja ulkoinen turvallisuus), turvallisuus fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössä.
- Terveysturvallisuus (pandemia, epidemia)
- Työturvallisuus havainnot (Haipro ja Granite)
- Resurssit ja hoitolaitos kuormittavuus
- Henkilöresurssit
- Taloudellinen tilannekuva



- Sään ääri-ilmiöt
- Yleisötilaisuudet ja -tapahtumat
- Toimialojen toimintakykyyn ja toimintaan sekä palveluntuotantoon vaikuttavat tekijät
- Materiaalinen resurssi (apteekki, suojavälineet, varmuusvarastot, päivittäistavarahuolto)
- Kriittisen infranhäiriöt (sähkö, vesi, lämpö, ICT)
- Tukipalveluiden toiminta

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusten tehtävänä on yhteistyöalueellaan koota ja analysoida tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista sekä muodostaa ja ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa, joka sisältää tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliressursseista sekä tukipalveluiden toiminnasta. Etelä-Savon hyvinvointialue kokoaa ja analysoi oman alueensa tilannekuvaa Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen kanssa tiiviissä yhteistyössä.

Etelä-Savon pelastuslaitoksen tilannekeskus ylläpitää pelastustoimen tilannekuvaa ympärivuorokautisesti. Päivystävä palomestari seuraa aktiivisesti Etelä-Savon maakunnan toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia tiiviissä yhteistyössä Itä-Suomen pelastuslaitosten tilannekeskuksen (ISTIKE) kanssa.

9.3 Varhaisvaroitusjärjestelmät

Hyvinvointialueen eri häiriötilanteiden varhaiset varoitusjärjestelmät kuvataan tarkemmin toimialakohtaisissa valmiussuunnitelmissa. Hyvinvointialueen sisäistä ja ulkoista toimintaympäristöä seurataan aktiivisesti hyvinvointialueen tilannekeskuksessa. Hyvinvointialueella on tilannekuvan ja tilannekeskuksen osalta käynnistynyt keväällä erillinen kehittämisprojekti, jossa huomioidaan myös varhaisvaroitusjärjestelmien käyttöönotto ja hyödyntäminen hyvinvointialueen toimintaympäristössä. Varhaisvaroitusjärjestelmiä tarkastellaan kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla, jossa huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoiminnan näkökulmasta tarvittavat järjestelmät, toimintamallit ja hyvinvointialueen tarpeet.

9.4 Hyvinvointialueen tilannekeskus

Hyvinvointialueen tilannekeskus on osa hyvinvointialueen palvelutuotannon suunnittelua ja palveluiden kehittämistä. Tilannekeskuksen perusajatus on monitoimijatoiminto, jossa yhdistetään eri toimijoiden asiantuntemus asiakkaan akuutin tilanteen arviointia ja hoidon tai palvelun järjestämistä.

Hyvinvointialueen tilannekeskus seuraa jatkuvasti toimintaympäristössään tapahtuvia muutoksia ja poikkeuksia. Aktiivisen seurannan vuoksi hyvinvointialueen toimialat kykenevät varautumaan mahdollisiin uhiin ja häiriötilanteisiin etupainotteisesti. Tilannekeskus tarjoaa tuen hyvinvointialueen toimialojen kentällä tapahtuvilla tehtävillä. Tilannekeskus toimii rajapintana yhteistoimintaviranomaisten ja muiden sidosryhmien suuntaan sekä toimii tilannekuvan tuottajana eri valmiustilanteissa sekä häiriö- ja onnettomuustilanteissa yhteistyössä Itä-Suomen pelastuslaitosten tilannekeskuksen ja Itä-Suomen sosiaali- ja terveyshuollon valmiuskeskuksen kanssa.



Tilannekeskuksen tasalaatuisen toiminnan varmentamiseksi päivystyshenkilöstön koulutukseen ja osaamisen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tietoteknisten välineiden jatkuva kehittyminen, niiden laajeneva tarjonta ja tietoturvallisuuden vaatimukset edellyttävät jatkuvaa kehityksen seurantaa ja henkilöstön kouluttautumista.

Tilannekeskustoimintaa kehitetään saatujen ja analysoitujen kokemusten ja hyvän viranomaisyhteistyön kautta. Tilannekeskuksen toimintaa seurataan ja kehitetään jatkuvasti tilannekeskuksen henkilöstön ja vastuutoimialojen sekä sidosryhmien puolesta.

Etelä-Savon hyvinvointialueen tilannekeskuksen tarkoitus on yhdistää ja yhteensovittaa sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoiminnan operatiiviset kenttäjohtajat hyvinvointialueen tilannekeskuksessa. Tilannekeskus ylläpitää 24/7 toimintamallilla hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden tilannekuvaa, ohjaa, koordinoi ja yhteensovittaa eri toimialojen tehtäviä, valvoo alueen yksintyöskentelyn turvaa mm. kotiin vietävissä palveluissa sekä käynnistää häiriötilanteiden toimenpiteet ja hälytykset koko hyvinvointialueella.

9.6 Hyvinvointialueen johtokeskus

Etelä-Savon hyvinvointialueen johtokeskustoiminnot ovat osa hyvinvointialueen varautumista ja valmiuden ylläpitoa. Hyvinvointialueen johtokeskus perustetaan eri häiriötilanteiden aikaista toiminnan johtamista varten. Johtokeskus on toiminnallinen kokonaisuus, joka käsittää henkilöstön, tilan, välineet ja toimintamallit ja -prosessit. Tehokas häiriötilanteiden toiminta edellyttää toimivaa johtamisjärjestelmää, jolla tulee pystyä selviytymään häiriötilanteen toiminnan johtamisesta ja sen edellyttämästä viranomaisyhteistyöstä kaikissa turvallisuustilanteissa.

Tilannekeskuspalvelut ovat osa johtokeskustoimintoja ja eri häiriötilanteissa johtokeskustoiminnot tehostuvat ja ottavat johtovastuun häiriötilanteen hoitamisesta sekä johtamisesta. Isoissa ja laajoissa häiriö- ja onnettomuustilanteissa sekä poikkeusoloissa johtokeskus vastaa tilannekuvasta, toiminnan koordinoinnista, resurssien käytöstä ja suuntaamisesta. Tavoitteena on turvata palveluiden toimintakyky ja johtamisvalmius. Hyvinvointialueen johtokeskustoiminnot voidaan nostaa käyttöön vain yhtä toimialaa koskevissa häiriötilanteissa esim. pelastustoimen osalta. Hyvinvointialueen johtokeskustoiminteet ovat kuvattu tarkemmin liitteessä 7.

9.7 Viestintä

Hyvinvointialueen viestintää koskevista velvoitteista on säädetty lailla (Laki hyvinvointialueesta 2021/611), jonka mukaan toiminnasta tulee viestiä avoimesti, ennakoivasti, osallistavasti, esteettömästi ja saavutettavasti, ja tämä on huomioitava viestintä menetelmien käytössä. Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (1999/621) säätelee puolestaan viranomaistoiminnan asiakirjajulkisuutta.

Hyvinvointialueen häiriötilanneviestintä on tehostettua viestintää poikkeuksellisessa tilanteessa. Viestinnän nopeus, selkeys ja luotettavuus kasvavat häiriötilanteessa. Hyvinvointialueen viestintäpalvelut vastaa viestinnästä omalle henkilöstölle, asiakkaille, tiedotusvälineille sekä tarvittaessa eri viranomaisille, yhteistyökumppaneille ja kuntien asukkaille yhteistyössä kuntien kanssa. Viestintäpäällikkö saa ajantasaisen tilannekuvan häiriötilannejohtoryhmästä.



Hyvinvointialueen henkilökunnan keskeisin viestintäkanava on häiriötilanteissa Eloisan Intra, jonka lisäksi käytetään sähköpostia ja muita jakelukanavia ja viestintäjärjestelmiä. Asiakkaiden ja alueen asukkaiden häiriötilanteen viestintä tulee olla eri väestöryhmille saavutettavaa ja selkokielistä. Hyvinvointialueen häiriöviestinnässä käytetään verkkosivujen ja mediaviestinnän lisäksi sosiaalisen viestinnän kanavia mm. Facebook, Twitter, Instagram. Näiden avulla tieto kulkee nopeasti, verkostomaisesti ja esimerkiksi tiedotteita, varoituksia tai muita ohjeistusta on helppo jakaa. Tiedotusvälineiden lisäksi hyvinvointialueen työntekijät, järjestöt ja muut yhteistyökumppanit ovat keskeisiä viestijöitä niissä tilanteissa, joissa tulee saavuttaa väestöryhmiä, jotka eivät toimintakykynsä vuoksi voi käyttää sähköisiä viestintäkanavia.

Häiriötilannetta johtava viranomainen vastaa häiriötilanteen viestinnästä. Onnettomuus- tai muussa äkillisessä tilanteessa johtovastuun ollessa poliisilla tai pelastusviranomaisella heidän kanssaan sovitaan hyvinvointialueen viestinnän rooli tilanteessa. Häiriötilanneviestinnän tavoitteena on varmistaa ihmisten turvallisuus sekä turvata organisaation toimintaedellytykset. Lisäksi häiriötilanneviestinnällä tiedotetaan palveluiden järjestelyistä sekä varmistetaan, että julkisuudessa on tilannekuvaan ja ajantasaiseen tietoon perustuvaa tietoa kyseisestä häiriötilanteesta.

9.7.1 Kriisiviestintä

Kriisiviestinnän ja johtamisen tavoitteena on tilanteen hallittu hoitaminen, lisävahinkojen torjuminen, tarpeettoman huolen vähentäminen, korvaavista palveluista viestiminen ja väärän tiedon levittämisen ehkäiseminen. Nopea ja avoin viestintä vahvistaa asiakkaiden ja asukkaiden luottamusta hyvinvointialueen toimintakykyyn eri häiriö- ja poikkeuksellisissa tilanteissa.

Hyvinvointialuetta koskevassa tilanteessa palveluja koskevan viestinnän vastuu on hyvinvointialueella yhteistyössä johtavan viranomaisen kanssa. Yhteistyö median kanssa on oleellista ensimmäisten uutisten huomio- ja painoarvon vuoksi huomioiden jatkuvuuden hallinta ja julkinen keskustelu.

Häiriötilanteissa tarvitaan aina tavanomaista enemmän viestintää, jolloin viranomaisten ja viestinnän koordinoinnin tärkeys korostuu moniviranomaistilanteissa. Tehokas ja tehostettu viestintä edellyttää, että eri tahojen tiedottamisen tarpeeseen vastataan avoimesti, nopeasti, ymmärrettävästi, luotettavasti ja huomioiden erityisryhmien viestintä tarpeet ja kanavat. Viestinnän on oltava selkeää ja yhdenmukaista, ja viestintään kohdistuu suuremmat vaatimukset, mitä vakavammasta väestön turvallisuutta ja terveyttä uhkaavasta häiriöstä tai tilanteesta on kysymys. Viestintä on osa häiriötilanteen johtamista, jossa huomioitava organisaation työntekijöiden viestintä (sisäinen viestintä) sekä asiakkaat, asukkaat ja alueella liikkuvat ihmiset ja sidosryhmät (ulkoinen viestintä).

Kriisiviestinnän tavoitteena on:

- Varmistaa ihmisten turvallisuus.
- Turvata Etelä-Savon hyvinvointialueen toimintaedellytykset.
- Tiedottaa palvelujen järjestymisestä.
- Viestintä pohjautuu tosiasioihin ja varmistaa, että julkisuudessa on totuudenmukainen mielikuva tilanteesta.
- Ennaltaehkäistä huhujen, väärän tai puutteellisen tiedon leviämistä ja suojata hyvinvointialueen mainetta.
- Lisätä viestinnän ja tiedottamisen keinoin turvallisuuden tunnetta.
- Ennakoida mahdolliset tulevat kriisit ja valmistautua niihin hyvissä ajoin.

Etelä-Savon hyvinvointialueen kriisiviestinnän suunnitelma ja ohje liitetään valmiussuunnitelman liitteeksi sen valmistuttua. Häiriötilanteissa toimitaan kriisiviestintäsuunnitelman ja ohjeen mukaisesti (Liite 4).

9.7.2 Viranomaistiedote

Viranomaistiedote on yleiskäsite viranomaisen antamasta tiedotteesta kansalaisille, jonka tarkoitus on varoittaa vaarallisesta tapahtumasta ja antaa siihen liittyviä toimintaohjeita. Viranomaistiedotteita kutsutaan hätätiedotteiksi silloin, kun ihmisten henkeen tai terveyteen kohdistuva vaara on välitön tai huomattavan omaisuus- tai ympäristövahingon uhka on välitön. Hätätiedote on välitettävä väestölle viivytyksettä. Muuksi viranomaistiedotteeksi tiedotetta kutsutaan silloin, kun ihmisten henkeen, terveyteen tai omaisuuteen kohdistuva vaara ei ole välitön. Muu viranomaistiedote on välitettävä väestölle heti, kun se on mahdollista ohjelmatoimintaa kohtuuttomasti häiritsemättä.

Viranomaistiedotteen sisältöä ei saa muuttaa, ja se tulee välittää viranomaisen päättämällä kielillä. (Tepa-termipankki)

9.7.3 Vaaratiedote

Vaaratiedote on viranomaisen antama tiedote, jossa varoitetaan väestöä vaarallisesta tapahtumasta, joka voi olla hengen- tai terveydenvaara tai merkittävässä määrin vaara omaisuuden vaurioitumiselle tai tuhoutumiselle. Tiedotteessa voidaan antaa ohjeistus suojautumiseen tai vaaran välttämiseen. Vaaratiedotetta voidaan käyttää myös, kun vaaratilanne on ohi. Vaaratiedote käännetään aina myös ruotsiksi (Laki vaaratiedotteesta 2012/466).

Vaaratiedotteen voi antaa vain toimivaltainen viranomainen. Viranomaisten yhteistoimintaa edellyttävissä vaaratilanteissa tiedottamisvastuu on tilanteen yleisjohtamisesta vastaavalla viranomaisella. Toimivaltaisia viranomaisia, jotka voivat antaa vaaratiedotteet ovat pelastusviranomaiset, poliisilaitokset, Hätäkeskuslaitos, rajavartiolaitos, Ilmatieteen laitos, Väylävirasto, Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom), Ruokavirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea), Säteilyturvakeskus (STUK) ja kaikki ministeriöt (Laki vaaratiedotteesta 2012/466).

Pelastusviranomainen voi lisäksi käyttää vaaratiedottamisen tukena yleistä vaaramerkkiä väestöhälyttimillä, jonka tavoitteena on saada ihmiset suojautumaan sisätiloihin ulkoisen vaaran vuoksi. Yleisen vaaramerkin yhteydessä julkaistaan siis aina vaaratiedote ja se voidaan toistaa puheena suurimmassa osassa väestöhälyttimistä. Väestöhälyttimet sijaitsevat taajama-alueille ja niiden kantavuus on yleensä alle yksi kilometri. Vaaratiedote julkaistaan myös 112- sovelluksessa, jolloin viranomainen voi määrittellä julkaisualan matkapuhelinverkon kantavuusalueen mukaan.

9.8 Henkilökunnan turvallisuus selvitykset

Turvallisuus selvitysten tarkoitus on ennaltaehkäistä kansallista turvallisuutta vaarantavaa toimintaa. Selvityksillä suojataan myös merkittäviä yksityisiä taloudellisia etuja ja yritysten turvallisuusjärjestelyjä. Turvallisuus selvityslain (2014/726) tarkoituksena on parantaa mahdollisuuksia ennakolta ehkäistä toimintaa,



joka voi vahingoittaa valtion turvallisuutta, maanpuolustusta, Suomen kansainvälisiä suhteita, yleistä turvallisuutta tai muuta niihin verrattavaa yleistä etua taikka erittäin merkittävää yksityistä taloudellista etua taikka edellä tarkoitettujen etujen suojaamiseksi toteutettavia turvallisuusjärjestelyjä.

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (2019/906) edellyttää, että luotettavuutta edellyttävät tehtävät tunnistetaan ja luotettavuudesta varmistutaan. Tiedonhallintayksikön on siis tunnistettava ne tehtävät, joiden suorittaminen edellyttää sen palveluksessa olevilta tai sen lukuun toimivilta henkilöiltä erityistä luotettavuutta. Turvallisuusvelvoitteiden menettelyt suunnitellaan hyvinvointialueen tarpeita vastaavaksi.

9.9 Henkilökunnan henkilövarausjärjestelyt

Asevelvollisuuslain (2007/1483) 89 § määrittää milloin henkilö voidaan jättää palvelukseen kutsumatta yleisen tai sotilaallisen edun vuoksi. Työnantaja voi varata henkilöstönsä jäseniä kriittisiin töihin myös poikkeusoloissa. Tällöin työntekijän sodan ajan tehtävä on toimia työnantajansa palveluksessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.

Puolustusvoimien aluetoimistot ratkaisevat asevelvollisia koskevat varaushakemukset. Varaushakemuksen tekee työnantaja. Henkilövaraamisesta käytetään myös lyhennettä VAP.

Siviilipalveluskeskus ratkaisee siviilipalvelusvelvollisia koskevat varaushakemukset.

Varaukset on tarkistettava vähintään 3 vuoden välein ja aina mikäli organisaation henkilöstössä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Henkilöstön varaaminen tehdään toimialoitain keskitetysti niiden viranhaltijoiden toimesta ja esityksestä, joille tehtävänkuivissa tehtävä on määrätty.

9.10 Ajoneuvojen ja kaluston varausjärjestelyt

Hyvinvointialueen omistuksessaan tai hallinnassaan olevat ajoneuvo- ja työkalustot varataan. Ajoneuvo- ja työkalustot ilmoitetaan ELY -keskuksen sähköisen asiointipalvelun kautta. Henkilövarauksissa tulee huomioida, että ajoneuvoille- ja työkaluille on varattava myös kuljettajat.

Etelä-Savon hyvinvointialueella kunkin toimialan tarvitsemat ajoneuvot varataan keskitetysti ELY-keskuksen kautta. Vastuu varausesityksistä on kullakin toimialalla, joka ajoneuvoja käyttää. Leasing-ajoneuvot ja erilaisten hyvinvointialueen järjestämistä vastaavien olevien kuljetuspalvelujen ajoneuvot ja keskinäisiin palvelusopimuksiin perustuvien kuljetusten osalta ajoneuvot ja kuljettajat ovat varattava. Palvelusopimuksien ajoneuvo- ja kuljettajavaraukset tehdään hankintasopimuksien yhteydessä yhteistyössä palveluntuottajan kanssa.

10 Palautuminen häiriötilanteen jälkeen

Hyvinvointialueen palautuminen häiriötilanteesta aloitetaan jo häiriötilanteen aikana. Koko hyvinvointialueetta koskevassa häiriötilanteen palautumisesta ja valmiustason laskusta tai perusvalmiuteen siirtymisestä



päätää hyvinvointialueen häiriötilanteiden johtoryhmä. Toimialaa koskevan häiriötilanteen palautumisesta ja valmiustason laskusta tai perusvalmiuteen siirtymisestä päätää toimialan johtoryhmä.

Hyvinvointialueen toimialakohtaisissa valmiussuunnitelmissa kuvataan, kuinka eri valmius- ja turvallisuustilanteiden jälkeen palautetaan toiminnot normaalioloja vastaavaksi tai perusvalmiuteen. Toimialakohtaisissa valmiussuunnitelmissa huomioidaan palautumisessa tarvittavat ja käytettävissä olevat henkilöresurssit, taloudelliset tarpeet, materiaaliset valmiudet, varmuusvarastot ja aikataulu toimintojen ja palvelujen normalisoitumiseksi.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla on keskeinen rooli psykososiaalisen tuen järjestämisessä. Sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on lakisääteinen johtovastuu psykososiaalisen tuen kokonaisuudesta kiireellisessä tilanteessa. Hyvinvointialueen muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut osallistuvat psykososiaalisen tuen antamiseen. Tärkeä apu psykososiaalisen tuen järjestämisessä ovat kolmannen sektorin ja hengellisten yhteisöjen toimijat. Psykososiaalisen tuen kokonaisuuden suunnittelu äkillisiä traumaattisia tilanteita varten on osa lakisääteistä valmiussuunnittelua ja varautumista.

Asiakkaalla on laajamittaisessakin tilanteessa oikeus saada ammatillinen arvio tuen tarpeestaan ja mahdollisista käytettävissä olevista palveluista. Kriisityön keskeisenä elementtinä on aktiivinen seuranta, traumaperäisten häiriöiden tunnistaminen sekä tarpeen mukaan ohjaaminen terveydenhuollon palveluihin jatkohoitoon. Psykososiaalisen tuen järjestäminen voi isoa ihmisjoukkoa koskettavissa tilanteissa vaatia suurta määrää hyvinvointialueen ammattihenkilöstöä tilanteen hoitamiseen. Psykososiaalisen tuen järjestämisen näkökulmasta apua ja palveluita tarvitsevien määrä voi olla huomattavasti suurempi kuin tilanteen suorien osallisten tai onnettomuuden uhrien lukumäärä, sillä tuen järjestämisessä voi olla tarpeen huomioida suuri joukko läheisiä, silminnäkijöitä tai muutoin tapahtumasta kuormittuneita ja järkyttyneitä ihmisiä. Psykososiaalisen tuen tarve voi laajoissa tilanteissa olla myös huomattavan pitkäkestoista. Hyvinvointialue organisoii tarvittaessa erillisiä asiointi- ja palvelukanavia pitkäkestoisen psykososiaalisen tuen järjestämiseen yhteistyössä kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa.

11 Valmiussuunnitelman hyväksyntä, päivittäminen ja julkaisu

Hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleisen osan hyväksyy Etelä-Savon hyvinvointialueen aluehallitus. Valmiussuunnitelma tarkastetaan kerran valtuustokaudessa ja aina, kun turvallisuusympäristössä tapahtuu olennaisia muutoksia, joka vaatii valmiussuunnitelman päivittämisen. Päivitetty valmiussuunnitelma tuodaan aluehallituksen käsiteltäväksi. Hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleisen osan päivittämisen vastuu on pelastus- ja turvallisuuspalveluilla. Valmiussuunnitelman yleinen osa on julkinen ja se julkaistaan hyvinvointialueen verkkosivulla. Yleisen osan julkisuudella on tarkoitus lisätä asiakkaiden ja asukkaiden turvallisuuden tunnetta Etelä-Savon hyvinvointialueella.

Lähteet

Etelä-Savon hyvinvointialueen hallintosääntö 2023

Hyvinvointialueen järjestämislaki (612/2021)

Laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021)

Julkisuuslaki (621/1999)

Laki vaaratiedotteesta (466/2012)

Pelastuslaki (379/2011)

Valmiuslaki (1552/2011)

Sisäministeriön asetus (612/2015). Eritystä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisesta pelastussuunnitelmasta

Sisäministeriön julkaisu 1/2015. Yleisjohtajuutta moniviranomaistilanteessa selvittäneen työryhmän loppuraportti

Kansallinen riskiarvio 2023

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019a. Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019b. Sopimusperusteinen varautuminen

Valtioneuvoston julkaisu, Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko 2022:59

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017

Sanastokeskus TEPA-termipankki

Kokonaisturvallisuuden sanasto (2017)


SALASSA PIDETTÄVÄ

Julkl (621/1999) 24.1 §:n 8 k

Käsittely kuten TL IV
Liitteet
S= salainen, vain viranomaiskäyttö

Liite 1		S	Eloisan organisaation riskianalyysi
Liite 2			Eloisan hallintosääntö
Liite 3		S	Yhteystiedot – hyvinvointialueen häiriötilannejohtoryhmä
Liite 4		S	Eloisan kriisiviestintä suunnitelma/ohje
Liite 5		S	Virven pikaohje
Liite 6		S	Viestintäkaavio (Virve)
Liite 7		S	Johtokeskus (HA) toimintaohje, varustelu, paikat
Liite 8		S	Eloisan toimialojen valmiussuunnitelmat
Liite 9		S	Eloisan häiriötilanteiden vastuumatriisi
Liite 10		S	Eloisan johtamisjärjestelmä
Liite 11	Toimintaohjekortti	S	Toimintaohjekortit johtoryhmä, skenaariot
Liite 12		S	Etelä-Savon alueellinen riskiarvio (TL IV)
Liite 13		S	VAP-henkilö-, ajoneuvo-, rakennusvaraukset ja yhteensovitus puolustusvoimien kanssa
Liite 14		S	Muut turvallisuussuunnitelmat, esim. pelastussuunnitelma, pandemiasuunnitelma, väestötilasuunnitelma
Liite 15			Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje
Liite 16			Asiakas- ja potilasturvallisuussuunnitelma
Liite 17		S	Etelä-Savon hyvinvointialueen tietosuoja- ja tietoturvapoliittikka
Liite 18		S	Eloisan huoltovarmuus ja materiaalsen varautumisen suunnitelma